

Eläketurvakeskuksen
tilastoja



Muuttuva vanhuuseläke

Ikärajamuutosten seurantatilasto 2021

Jari Kannisto

Eläketurvakeskuksen tilastoja 12/2022

Muuttuva vanhuuseläke

Ikärajamuutosten seurantalilasto 2021

Jari Kannisto

Eläketurvakeskus

00065 ELÄKETURVAKESKUS

Puhelin: 029 411 20

Sähköposti: etunimi.sukunimi@etk.fi

Pensionsskyddscentralen

00065 PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Telefon: 029 411 20

E-post: förnamn.efternamn@etk.fi

Finnish Centre for Pensions

FI-00065 ELÄKETURVAKESKUS, FINLAND

Phone: +358 29 411 20

E-mail: firstname.surname@etk.fi

Helsinki 2022

ISSN 2343-3558 Eläketurvakeskuksen tilastoja (verkkójulkaisu)

Tiivistelmä

Vuoden 2017 työeläkeuudistuksessa vanhuuseläkkeen alaikäraja muutettiin syntymävuodesta riippuvaiseksi. Vuonna 1955 syntyneistä alkaen ikäraja on noussut ja nousee ikäluokittain kolmen kuukauden portain niin, että vuonna 1962 syntyneillä ikäraja on 65 vuotta. Viime vuonna ikäraja oli 63 vuotta 9 kuukautta ja sen saavuttivat 1.4.1957–31.12.1957 syntyneet. Vanhimmat vuonna 1957 syntyneistä ehtivät ikärajalta jo loppuvuodesta 2020.

Vanhuuseläkeiän nostaminen on vähentänyt vanhuuseläkeiän vuosittain täyttävien määrää. Pudotus on neljänneksen suuruusluokkaa. Viime vuosina vanhuuseläkkeelle siirtyneiden määrä onkin ollut yli 10 000 henkilöä pienempi kuin ennen eläkeuudistusta, ja se on pääosin seurausta ikärajan noususta. Viime vuonna työeläkkeelle siirtyi 61 500 henkilöä, joista vanhuuseläkkeelle siirtyneitä oli 44 000. Eläkeuudistuksen jälkeen työeläkkeelle siirtyneiden kokonaismäärä on laskenut lähes viidenneksen vanhuuseläkkeelle siirtyneiden määrän reippaan laskun seurauksena.

Samalla kun vanhuuseläkkeelle siirtyneiden määrä on laskenut, vanhuuseläkkeelle siirtyminen on myös myöhentynyt. Kun lisäksi työssä olevien osuus vakuutetuista on pysynyt likimain ennallaan uuteen eläkeikään saakka, työnteko 63 vuoden iän täyttämisen jälkeen on lisääntynyt. Se on yksi eläkeuudistuksen keskeisistä tavoitteista.

Kaikissa 60 vuotta täyttäneiden ikäluokissa työllisyysaste on noussut eläkeuudistuksen jälkeen. 60–62-vuotiailla työllisyysaste on noussut vajaat kymmenen prosenttiyksikköä, 63-vuotiailla nousua on ollut tuplasti. Heillä työllisyysaste nousi yli 50 prosentin vuonna 2020 ja edelleen viime vuonna parilla prosenttiyksiköllä. Työllisyysaste on noussut selvästi myös 64- ja 65-vuotiailla, molemmilla lähes viisi prosenttiyksikköä.

Vanhuuseläkkeen ikärajan nostaminen on mahdollistanut myös työkyvyttömyyseläkkeen saamisen 63 vuoden iän täyttämisen jälkeen. Viime vuonna 63-vuotiaista vajaat 900 sai työkyvyttömyyseläkkeen. Myös 61–62-vuotiailla työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen on lisääntynyt eläkeuudistuksen jälkeen. Viime vuonna 61–63-vuotiailla alkoi yli 4 000 työkyvyttömyyseläkettä, mikä 50 prosenttia enemmän kuin vuonna 2017. Nousu on merkittävä, kun samaan aikaan työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden kokonaismäärä on laskenut. Sen sijaan työttömien määrä lähellä vanhuuseläkeikää on pysynyt viime vuodet likimain samalla tasolla, eikä ikärajan nostaminen näytä muuttaneen tilannetta.

Miesten vanhuuseläkkeelle siirtyminen on keskittynyt suppeammalle ikävälille kuin naisten, mikä heijastelee yksityisen ja julkisen sektorin välisiä eroja. Naisvaltaisella julkisella sektorilla henkilökohtaiset eläkeiät ovat edelleen yleisiä yli 60-vuotiailla, mikä rajoittaa eläkkeelle siirtymistä vanhuuseläkkeen alaikärajan kohdalla. Kokonaisuutena sukupuolten väliset erot ovat kuitenkin pieniä.

Ylivoimaisesti merkittävien rajapyykki jäädä vanhuuseläkkeelle on ollut vanhuuseläkkeen alaikäraja 63 vuotta. Sen on nyt korvannut vuosittain kolmen kuukauden portain nouseva alaikäraja. Eläkkeelle siirtyminen välittömästi alaikärajalla on yleistynyt. Yhä useampi jättää työelämän heti eläkeiän täytettyään. Kehityksen voi arvioida jatkuvan eläkeiän noustessa.

Tilastojen perusteella vanhuuseläkkeen alaikärajan nostaminen näyttäisi toimivan tavoitellun mukaisesti. Tosin ikärajamuutokset ovat vielä alkutaipaleella. Vuonna 2018 ikärajan nousu lykkäsi yli 10 000 henkilön eläkkeelle siirtymistä kolmella kuukaudella. Sen jälkeen uudet kolmen kuukauden ikärajan nousut ovat myöhentäneet eläkkeelle siirtymistä vuosittain vastaavalla tavalla. Koska valtaosa vakuutetuista näyttää jatkavan työssä myös uusille ikärajoille, muutos on johtanut työnteon jatkamiseen aiempaa vanhemmaksi.

Lukijalle

Vuoden 2017 eläkeuudistuksen yhteydessä nostettiin vanhuuseläkkeen alaikärajaa. Ennen eläkeuudistusta vanhuuseläkkeelle saattoi siirtyä ikävälillä 63–68 vuotta. Nyt alin vanhuuseläkeikä määräytyy syntymävuoden mukaan. Vuonna 1955 ja sen jälkeen syntyneiden vanhuuseläkkeen alaikäraja on noussut ja nousee 63 vuoden iästä alkaen kolme kuukautta jokaista ikäluokkaa kohti. Ensi vaiheessa ikäraja nousee 65 vuoden ikään, joka on vuosina 1962–1964 syntyneiden vanhuuseläkkeen alaikäraja. Toisessa vaiheessa vuonna 1965 ja sen jälkeen syntyneiden alin vanhuuseläkeikä sidotaan eliniän odotteen muutokseen.

Viime vuonna vanhuuseläkkeen alaikärajan saavuttivat aikavälillä 1.4.1957–31.12.1957 syntyneet. Tänä vuonna vanhuuseläkkeen alaikärajan saavuttavat ovat syntyneet vuonna 1958. Vanhuuseläkkeen voi ottaa maksuun varhentamattomana ikärajan täyttämistä seuraavan kuukauden alusta.

Ennen eläkeuudistusta työeläkkeen karttuminen päättyi 68 vuoden iän täyttämiseen. Vuosina 1958–1961 syntyneillä pääteikä nousee 69 vuoteen ja sitä nuoremmilla 70 vuoteen. Pääteikään päättyy myös vakuuttamisvelvollisuus.

Raportissa tarkastellaan vanhuuseläkkeelle siirtymisen ja työnteon lopettamisen muutumista. Tarkastelussa keskitytään erityisesti vanhuuseläkkeen alaikärajan täyttäneisiin ikäryhmiin, joista vanhimmat ovat jo saavuttaneet vakuuttamisvelvollisuuden yläikärajan. Aineisto perustuu Eläketurvakeskuksen rekistereihin.

Tämä julkaisu on jatkoa viime vuoden raportille Muuttuva vanhuuseläkeikä: Ikärajamuutosten seurantalasto 2020. Raportin keskeisimmät tilastot ovat osa eläkeuudistuksen seurantaa, ja ne julkaistaan vuosittain.

Tämän raportin sisällöstä vastaa kehityspäällikkö Jari Kannisto, jolle pyydetään osoittamaan julkaisun sisältöä koskevat kyselyt ja ehdotukset.

Helsingissä marraskuussa 2022

Eläketurvakeskus

Sisältö

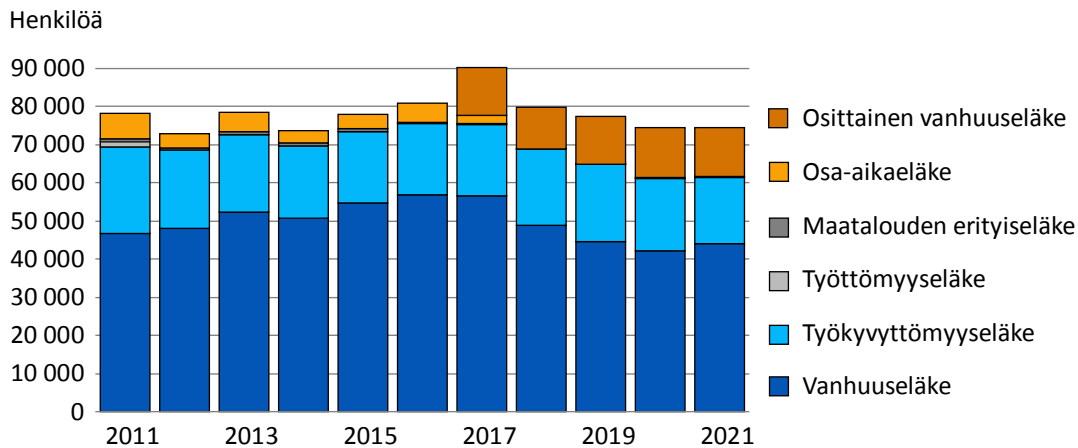
Tiivistelmä	5
Lukijalle	7
1 Kaikki eläkkeelle siirtyneet	9
2 Vuosina 1950–1954 syntyneiden vanhuuseläkkeelle siirtyminen	12
3 Vuosina 1955–1958 syntyneiden vanhuuseläkkeelle siirtyminen	16
4 Vanhuuseläkkeelle siirtyminen kalenterikuukausittain 2019–2021	21
5 Työssä eläkeikään saakka olleet	23
6 Työttömyydestä vanhuuseläkkeelle siirtyneet	25
7 Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneet	28
8 Yhteenveto	30
Käsitteet ja määritelmät	31

1 Kaikki eläkkeelle siirtyneet

Vielä 2000-luvun alussa työeläkejärjestelmässä oli useita vaihtoehtoisia reittejä jäädä eläkkeelle. Etuuksia karsittiin erityisesti vuoden 2005 eläkeuudistuksen yhteydessä. Esimerkiksi työttömyyseläkkeitä ei ole myönnetty enää 1950-luvulla syntyneille. Vaihtoehtojen karsiminen merkitsi vanhuuseläkkeen yleistymistä ensimmäisenä eläkkeenä. Vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuus kaikista eläkkeelle siirtyneistä¹ nousi nopeasti 2005 eläkeuudistuksen jälkeen. Nousu jatkui yli 2010-luvun puolivälin (kuvio 1) ja vuosina 2016 ja 2017 heitä oli jo kolme neljästä eläkkeelle siirtyneestä, kun vuosituhaton vaihteessa vain joka kolmas jäi suoraan vanhuuseläkkeelle. Tuolloin joka neljäs jäi työttömyyseläkkeelle ja lähes kaikki muut eli neljä kymmenestä siirtyi työkyvyttömyyseläkkeelle.

Kuvio 1.

Vuosina 2011–2021 työeläkkeelle siirtyneet* eläkelajin mukaan.



Vuonna 2021 työeläkkeelle siirtyi 61 540 henkilöä (ilman osittaisia vanhuuseläkkeitä).

Vuonna 2020 työeläkkeelle siirtyi 61 312 henkilöä (ilman osittaisia vanhuuseläkkeitä).

* Osa-aikaeläkkeen tai osittaisen vanhuuseläkkeen aloittaneita ei lueta eläkkeelle siirtyneisiin.

Vuonna 2017 työeläkkeelle siirtyi 75 000 henkilöä, joista vanhuuseläkkeelle siirtyneitä oli 57 000 eli 75 prosenttia. Vanhuuseläkkeen alaikärajan nostamisen seurauksena vanhuuseläkeiän alarajan täyttävien määrä väheni vuonna 2018, mikä heijastui voimakkaasti työeläkkeelle siirtyneiden kokonaismäärään. Lasku jatkui sen jälkeen viime vuoteen saakka, jolloin se pysähtyi erityisesti vanhuuseläkkeelle siirtyneiden määrän nousun vuoksi. Huippuvuosista työeläkkeelle siirtyneiden määrä on laskenut lähes viidenneksen.

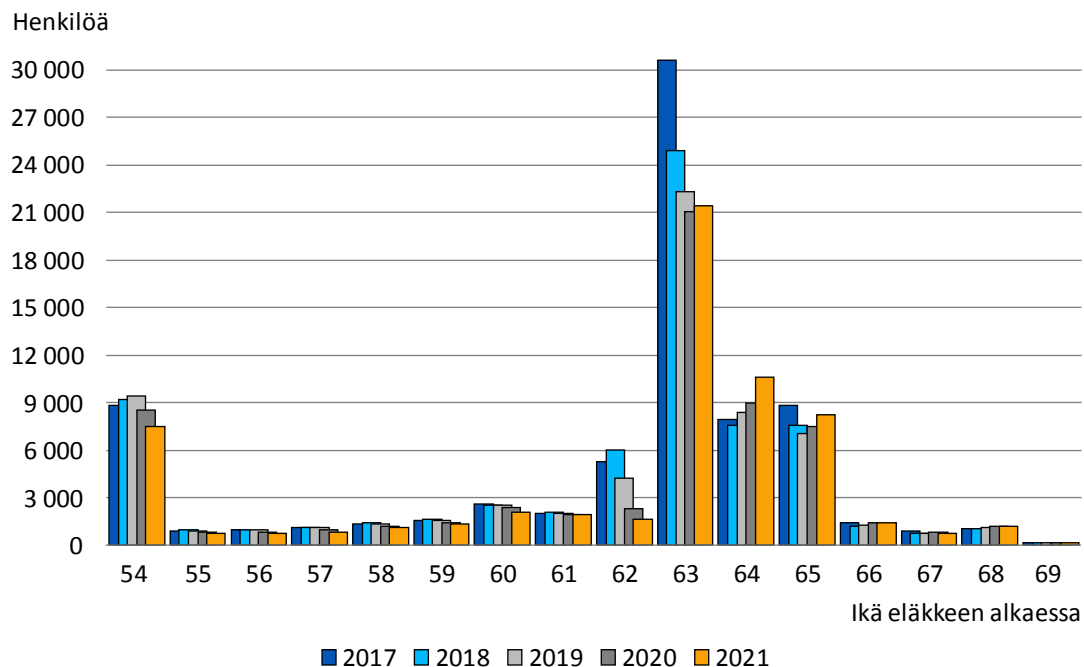
¹ Eläkkeelle siirtyneeksi katsotaan henkilö, joka ei ole ainakaan kahteen vuoteen ennen eläkkeen alkamista saanut eläkettä. Osa-aikaeläkkeen tai osittaisen vanhuuseläkkeen valinneita ei katsota eläkkeelle siirtyneiksi vaan heidän katsotaan siirtyvän eläkkeelle, kun he kyseisen eläkkeen jälkeen jäävät jollekin muulle eläkkeelle, yleensä vanhuuseläkkeelle.

Viime vuonna vanhuuseläkkeelle siirtyi 44 000 vakuutettua, joten nousua edellisvuodesta oli pari tuhatta henkilöä. Laskua huippuvuosista oli 12 500 eli lähes neljänneksen verran. Voimakkain lasku näkyy ikärajamuutoksen seurauksena erityisesti 63-vuotiaana eläkkeelle siirtyneiden kohdalla (kuvio 2). Tosin 63-vuotiaana eläkkeelle siirtyneiden määrä ei enää laskenut vuonna 2021.

Viime vuonna työeläkkeelle siirtyneiden kokonaismäärä ei juuri muuttunut edellisvuodesta vaan oli edelleen 61 500 henkilön tuntumassa. Sen sijaan työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneitä oli kahdeksan prosenttia edellisvuotta vähemmän. Viime vuonna heitä oli 17 500, mikä on 2000-luvun pienin luku. Vaikka uusien työkyvyttömyyseläkkeiden väheneminen on ollut keskeinen tavoite, on hyvä muistaa viime vuosien poikkeuksellisuus koronapandemian vuoksi. Poikkeuksellinen aika on saattanut vaikuttaa niin vanhuuseläkkeelle siirtymiseen kuin myös vähentää työkyvyttömyyseläkkeelle hakeutumista.

Kuvio 2.

Vuosina 2017–2021 työeläkkeelle siirtyneet iän mukaan.

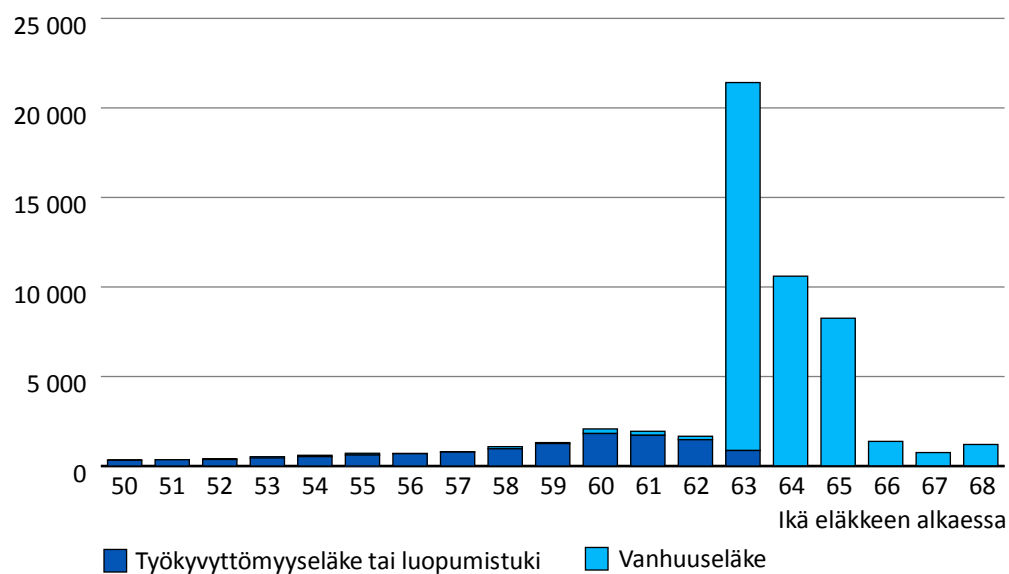


Viime vuosina selvästi suosituin ikä jäädä eläkkeelle on ollut 63 vuotta. Jos eläkkeelle siirtyneiden ikää tarkastellaan vuoden tarkkuudella, 63-vuotiaat ovat sekä mediaanietti moodiluokka (kuvio 3). Keskeinen syy tähän on ollut vanhuuseläkkeen alaikäraja. Vuodesta 2018 alkanut vanhuuseläkkeen alaikärajan nousu heijastuu työeläkkeelle siirtyneiden määrän ohella myös ikäjakaumaan. Viime vuonna työkyvyttömyyseläkkeelle jäi 63-vuotiaana lähes 900 vakuutettua.

Kuvio 3.

Vuonna 2021 työeläkkeelle siirtyneet 50–68-vuotiaat.

Henkilöä



2 Vuosina 1950–1954 syntyneiden vanhuuseläkkeelle siirtyminen

Ennen vuotta 1954 syntyneet ovat ehtineet täyttää vakuuttamisvelvollisuuden 68 vuoden yläikärajan vuoden 2021 loppuun mennessä. Vanhuuseläkkeelle siirtymisen ajoittumisessa käyttäytymismuutokset ovat olleet vähäisiä ennen vuoden 2017 eläkeuudistusta. Sen sijaan vertailu vuosina 1954–1958 syntyneiden välillä osoittaa eläkeiän noston selkeän vaikutuksen eläkkeelle siirtymiseen ja työnteon jatkamiseen.

Vuonna 1953 syntyneet täyttivät 61 vuoden iän vuonna 2014. Vuonna 2016 tämä ikäluokka saavutti vanhuuseläkkeen 63 vuoden alaikärajan ja vuonna 2021 he saavuttivat 68 vuoden iän. Ikäluokasta on kuollut lähes 6 000 henkilöä vuosien 2014–2021 välisenä aikana. Heistä reilut 40 prosenttia ehti jäädä eläkkeelle ennen kuolemaansa. Kaksi kolmesta kuolleesta oli miehiä.

Vuosina 1950–1954² syntyneiden vanhuuseläkkeelle siirtyminen on keskittynyt ikävälille 62–65 vuotta, jolloin eläkkeen on ottanut yli 90 prosenttia vakuutetuista. Yli puolet on siirtynyt vanhuuseläkkeelle 63 vuoden iässä ja lähes 30 prosenttia 64–65-vuotiaana.

Samalla kun näissä ikäluokissa vanhuuseläkkeelle siirtyminen alle 63-vuotiaana on vähentynyt, se on keskittynyt erityisesti 63 vuoden ikään. Kun vuonna 1953 syntyneistä vakuutetuista³ siirtyi vanhuuseläkkeelle 63-vuotiaana lähes 60 prosenttia, vuonna 1950 syntyneistä vastaava osuus oli kymmenisen prosenttiyksikköä matalampi. Vain reilut viisi prosenttia vuosina 1950–1953 syntyneistä on jäänyt vanhuuseläkkeelle 66–68-vuotiaana (kuvio 4).

Miehet ovat ottaneet naisia yleisemmin vanhuuseläkkeen 62–63-vuotiaana, kun taas naiset ovat useammin jääneet vanhuuseläkkeelle lähempänä 65 vuoden ikää. Vanhimmissa ikäluokissa miesten ja naisten väliset erot ovat pieniä. Ainakin osan miesten ja naisten ikäjakaumien eroista selittävät julkisen sektorin erilaiset eläkeiät.

Ennen vuoden 2017 eläkeuudistusta eläkkeelle siirtyneiden tarkastelu kohorteittain iän mukaan on antanut kattavan kuvan eläkkeelle siirtymisestä ja sen ajoittumisesta. Kun vanhuuseläkkeen alaikäraja nousee nyt kolmen kuukauden portain, vanhuuseläkkeelle siirtymistä on tarpeen seurata kuukausitasolla. Kuviossa 5 on esitetty vuonna 1953 syntyneiden eläkkeelle siirtyminen 61 vuoden iän täyttämistä alkaen kuukausitasolla. Valtaosa 61 vuotta täyttäneistä jäi suoraan vanhuuseläkkeelle ja vain harva jäi ensin jollekin muulle eläkkeelle⁴. Jakauman muoto ei poikkea merkittävästi vuosina 1950–1952 syntyneiden jakaumasta.

Vuonna 1953 syntyneistä 61–62-vuotiaana jäi eläkkeelle 7 500 vakuutettua, joista lähes 70 prosenttia jäi vanhuuseläkkeelle. Edellisen ikäluokan kohdalla vastaava osuus oli samaa tasoa. Ja samalle tasolle osuus näyttäisi asettuvan myös seuraavalla ikäluokalla.

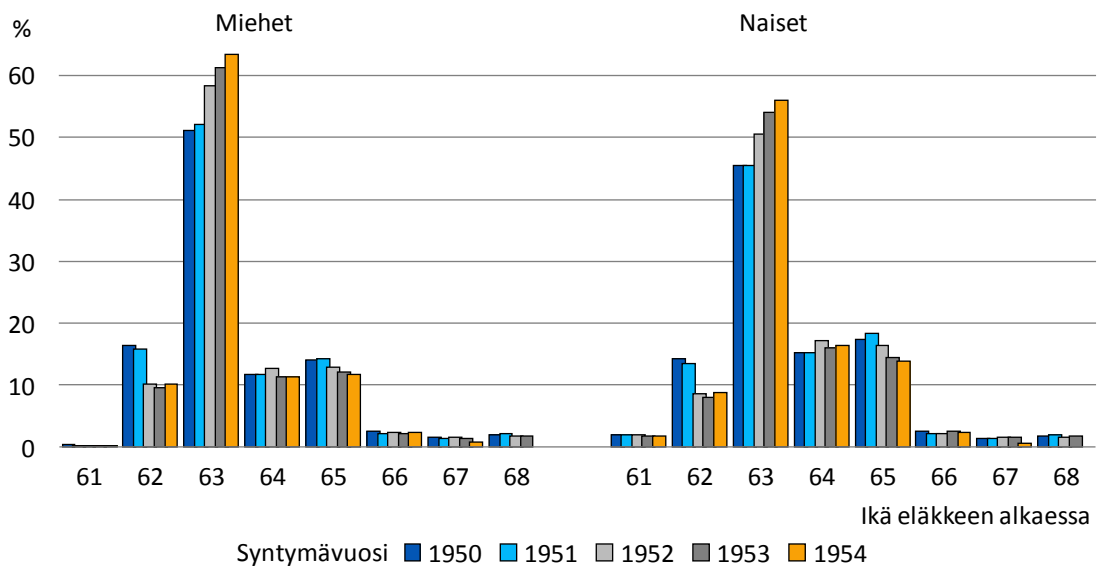
2 Vertailussa ovat mukana myös vuonna 1954 syntyneet, vaikka he olivat tarkastelujakson lopussa alle 68-vuotiaita, joten heidän osaltaan jakauma tulee vielä hieman muuttumaan.

3 Vakuutettuihin on luettu tässä yhteydessä 61 vuoden täyttämivuoden alussa elossa olleet, jotka eivät olleet eläkkeellä. Eläkkeellä olleiksi ei ole katsottu osa-aikaeläkettä tai osittaista varhennettua vanhuuseläkettä saaneita.

4 Muihin eläkkeisiin sisältyvät työkyvyttömyyseläkkeet ja maatalouden erityiseläkkeet.

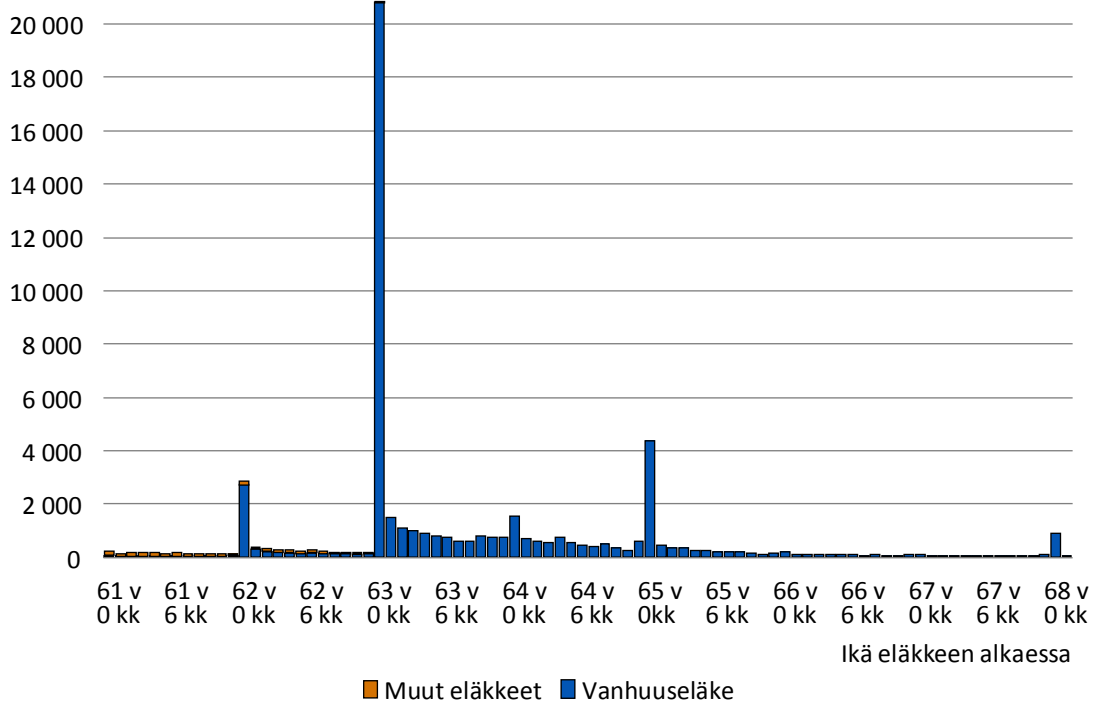
Kuvio 4.

Vanhuuseläkkeelle 61–68-vuotiaana siirtyneiden miesten ja naisten ikäjakauma, vuosina 1950–1954 syntyneet.

**Kuvio 5.**

Vuonna 1953 syntyneistä eläkkeelle siirtyneet 61 vuoden iästä alkaen 31.12.2021 mennessä.

Henkilöä



Vanhuuseläkkeelle siirtymisessä on muutama selkeä ikäkynnys tai ikäpiste, joiden kohdalla eläke alkaa. Ensimmäinen ikäkynnys on 62 vuoden täyttämisen, joka on mahdollistanut pitkäaikaistyöttömien siirtymisen vähentämättömälle vanhuuseläkkeelle. Vuonna 1954 syntyneistä 2 900 jäi eläkkeelle heti 62 vuoden iän täyttämisen jälkeen. Edellisellä ikäluokalla määrä oli hieman pienempi, mutta vuonna 1952 syntyneillä 500 suurempi.

Merkittävin ikäkynnys on vanhuuseläkkeen alaikärajan täyttäminen: vuonna 1953 syntyneistä yli 20 000 jäi vanhuuseläkkeelle heti ensimmäisen mahdollisen kuukauden aikana⁵, jonka laki salli. Se vastaa 40 prosenttia niistä, jotka eivät olleet vielä eläkkeellä täyttäessään 63 vuotta. Lukumäärä ja prosenttiosuus olivat samaa tasoa vuonna 1952 syntyneillä.

Alaikärajan täyttämisen jälkeisinä kuukausina eläkkeelle siirtyminen jatkui suhteellisen korkeana niin, että 63–64-vuotiaana vanhuuseläkkeelle jäi 70 prosenttia vakuutetusta. Kahdeksan prosenttia odotti 65 vuoden täyttymiseen ennen kuin he ottivat vanhuuseläkkeen. Vakuuttamisvelvollisuuden yläikärajalla vanhuuseläkkeelle jäi 900 vuonna 1953 syntyneitä. Muutama kymmenen vakuutettua on lykännyt eläkkeen ottamisen yli 68 vuoden iän täyttämisen. Muutokset edelliseen ikäluokkaan verrattuna ovat pieniä.

Vuonna 1953 syntyneistä 61 vuotta täyttäneistä vakuutetuista yli 90 prosenttia oli jäänyt vanhuuseläkkeelle vuoden 2021 loppuun mennessä. Viimeinen kymmenesosa ei siirtynyt suoraan vanhuuseläkkeelle. Heistä suurin osa (3 100) kuoli ennen eläkkeen alkamista. Loput pari tuhatta jäi työkyvyttömyyseläkkeelle ennen vanhuuseläkettä.

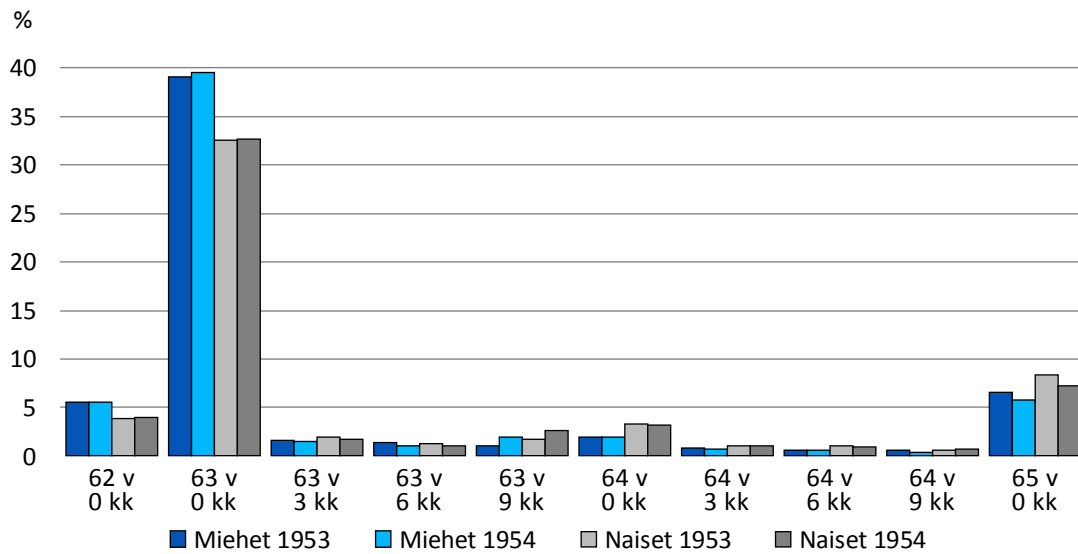
Vuosina 1950–1954 syntyneiden ikäluokissa vanhuuseläkkeelle siirtyneiden jakautuminen iän suhteen on ollut hyvin samankaltainen, samoin pienet erot miesten ja naisten välillä. Keskiarvolla mitattuna sukupuolten välinen ero vanhuuseläkkeen alkamisiässä on pari kuukautta. Miesten vanhuuseläkkeelle siirtyminen keskittyy tiiviimmin vanhuuseläkkeen alaikärajan tuntumaan kuin naisten. Luultavimmin se heijastelee yksityisen ja julkisen sektorin välisiä eroja. Naisvaltaisella julkisella sektorilla omat (henkilökohtaiset) eläkeiät ovat edelleen yleisiä yli 60-vuotiailla.

Vaikka vuonna 1954 syntyneiden ikäluokka ei saavuttanut vielä viime vuonna vakuuttamisvelvollisuuden pääteikää 68 vuotta, edellä esitetyt havainnot vanhemmista ikäluokista koskevat myös vuonna 1954 syntyneitä (kuvio 6). Vuosina 1950–1954 syntyneiden eläkkeelle siirtyminen on keskittynyt ikäluokasta toiseen entistä enemmän 63 vuoden iän täyttämishetkeen. Samalla yhä harvempi jäi vanhuuseläkkeelle 62 ja 65 vuoden iän täytyessä.

5 Vuonna 1954 syntyneistä 21 600 otti eläkkeen heti kun mahdollista.

Kuvio 6.

Vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuus vakuutetuista* keskeisissä ikäpisteissä 62–65-vuotiaana, vuosina 1953–1954 syntyneet.



* 61-vuotissyntymäpäivänä vakuutetuista.

Yhtäältä ammatilliset eläkeiät mahdollistavat vanhuuseläkkeen ottamisen ennen vanhuuseläkeiän täyttämistä, ja toisaalta henkilökohtaiset eläkeiät rajoittavat eläkkeelle siirtymistä oman ikäluokan vanhuuseläkeiän kohdalla. Molemmat tekijät kasvattavat eläkkeelle siirtymisen ajankohdan hajontaa erityisesti naisilla.

Sukupuolieroihin on vaikuttanut myös ns. työttömyysputki, joka on ollut miehillä yleisempi kuin naisilla. Vuosina 1950–1956 syntyneiden ikäluokissa miesten osuus on ollut 70 prosenttia työttömyyspäivärahalta vanhuuseläkkeelle alle 63-vuotiaana siirtyneissä. Lisäksi moni vuosina 1950–1953 syntynyt on jättänyt työelämän alennetun eläkeiän perusteella jo ennen 61 vuoden ikää, minkä vuoksi he puuttuvat tästä tarkastelusta kokonaan.

Vanhuuseläkkeelle siirtyminen ennen eläkeikää on vähentynyt ikäluokasta toiseen 1950-luvulla syntyneillä naisilla. Kun 1950-luvun alussa syntyneistä yli 500 naista jäi vuosittain vanhuuseläkkeelle 61-vuotiaana, vuosikymmenen lopulla syntyneistä naisista alle sata siirtyi vanhuuseläkkeelle näin nuorena. Miesten keskuudessa muutos on ollut vähäinen kuten henkilömääräkin.

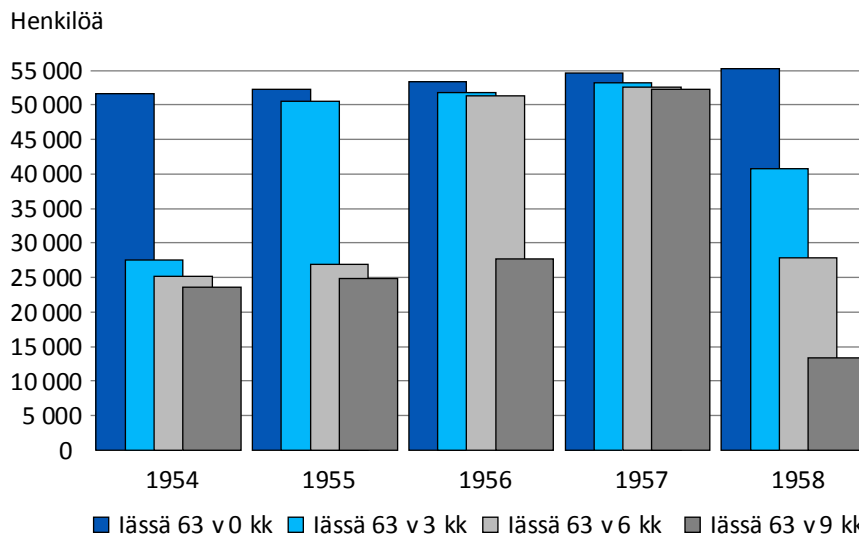
3 Vuosina 1955–1958 syntyneiden vanhuuseläkkeelle siirtyminen

Viime vuoden loppuun mennessä jo neljä ikärajamuutoksen kokenutta ikäluokkaa ehti täyttää vanhan vanhuuseläkkeen alaikärajan 63 vuotta. Ikärajamuutoksen vaikutus eläkkeelle siirtymisessä on selvä verrattuna edeltäviin ikäluokkiin, joita tässä tarkastelussa edustavat vuonna 1954 syntyneet. Ennen vuotta 1955 syntyneiden ikäluokkien väliset erot ovat olleet pieniä.

1950-luvulla syntyneistä ikäluokista kussakin on ollut 61-vuotiaita vakuutettuja likimain 60 000, jotka eivät olleet vielä eläkkeellä täyttäessään 61 vuoden iän. Vuosikymmenen alussa syntyneistä joka viides on jäänyt eläkkeelle tai kuollut ikävuosien 61 ja 63 välillä. Tämä osuus on pienentynyt nuoremmissa ikäluokissa 14 prosentin tasolle ja on edelleen laskusuunnassa. Samalla yhä useampi ikäluokasta saavuttaa 63 vuoden iän jäämättä eläkkeelle ennen sitä. Vuonna 1957 syntyneistä heitä oli yli 52 000 (kuvio 7).

Kuvio 7.

Vuosina 1954–1958 syntyneet vakuutetut 63 vuoden sekä 63 v 3 kk, 63 v 6 kk ja 63 v 9 kk iän täyttämishetkellä.



Kaikki vuonna 1958 syntyneet eivät ehtineet ikään 63 v 3 kk vuoden 2021 aikana.

Koska tarkastelu rajoittuu vanhuuseläkkeelle siirtyneisiin, joukosta puuttuvat jo aiemmin jonkin muun työeläkkeen saaneet henkilöt. Yleensä vanhuuseläkettä edeltävä eläke on vamman tai sairauden perusteella myönnetty työkyvyttömyyseläke. Vakuutetuiksi lasetaan kuitenkin myös henkilöt, joilla vanhuuseläkettä on edeltänyt osittainen vanhuuseläke tai osa-aikaeläke, koska heidän katsotaan siirtyneen eläkkeelle vasta varsinaisen vanhuuseläkkeen alkaessa.

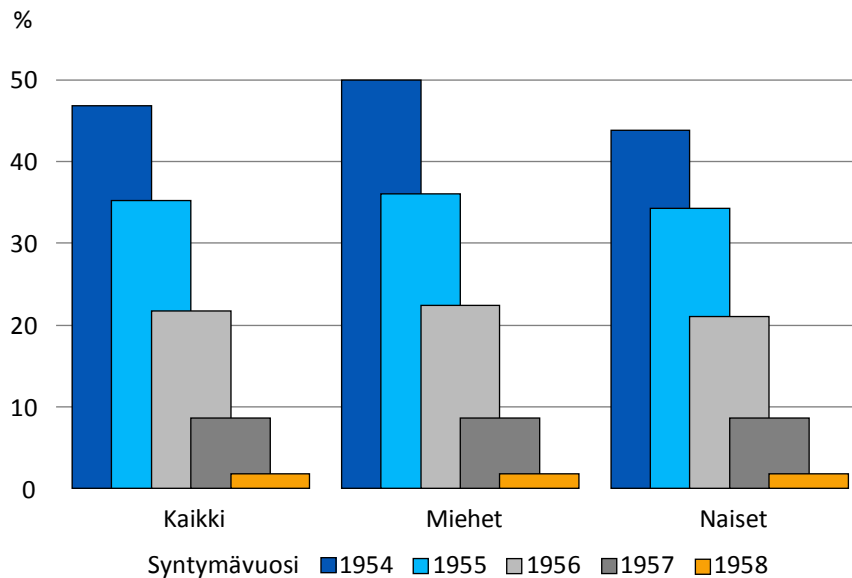
Ennen eläkeikärajan muutosta 63 vuotta täyttävän ikäluokan vakuutetuista jäi vanhuuseläkkeelle lähes puolet samana vuonna (kuvio 8). Tilanne muuttui vuonna 2018, kun ikäraja nousi ensimmäisen kerran. Silloin 63 vuotta täyttävän ikäluokan vakuutetuista

kolmasosa jäi vanhuuseläkkeelle. Näin laskettuna pudotusta oli yli kymmenen prosenttiyksikköä edellisvuodesta. Sama kehitys on jatkunut seuraavina vuosina.

Koska vuonna 1958 syntyneillä vanhuuseläkkeen alaikäraja on 64 vuotta, heistä vain tuhat jäi vanhuuseläkkeelle vuonna 2022 ja prosenttiosuus vakuutetuista putosi parin prosentin alapuolelle. Muutos on ollut merkittävä. Eläkkeelle siirtyneiden osuus on laskenut likimain samassa tahdissa sekä miehillä että naisilla.

Kuvio 8.

Vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuus vuosina 1954–1958 syntyneistä vakuutetuista 63 vuoden iän täyttämivuonna 2017–2021.

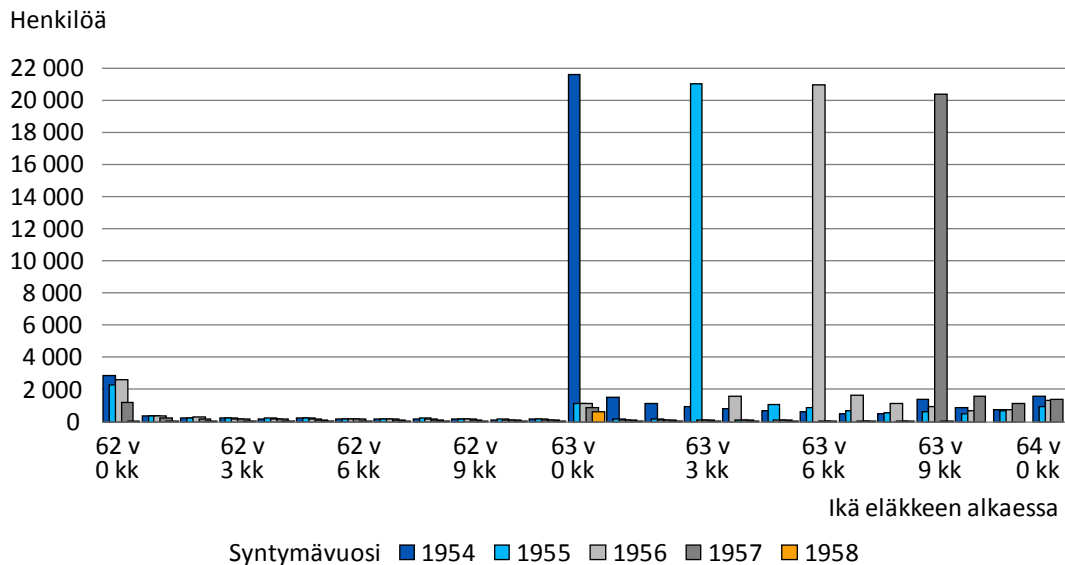


Vanhuuseläkkeelle siirtyneiden prosenttiosuus on laskettu ikäluokan ei-eläkkeellä olleista vakuutetuista 63 vuoden iän täyttämivuoden alussa.

Ennen eläkeiän nostoa eläkkeelle siirtymisen huippukohta osui 63 vuoden iän täyttämiseen. Seuraavilla ikäluokilla huippukohta on siirtynyt ikärajan nousun tahdissa kolme, kuusi ja yhdeksän kuukautta (kuvio 9). Vuonna 1958 syntyneiden huippu asettunee tasan 64 vuoden kohdalle, mutta se ei vielä näy kuviossa, koska ikäluokka saavuttaa uuden ikärajan vasta vuoden 2021 puolella. Henkilömäärä tulee nousemaan myös 1958 syntyneillä likimain edeltävien ikäluokkien tasolle vanhuuseläkkeen alaikärajan kohdalla.

Kuvio 9.

Ikävälillä 62–64 vanhuuseläkkeelle siirtyneet 31.12.2021 mennessä, vuosina 1954–1958 syntyneet.

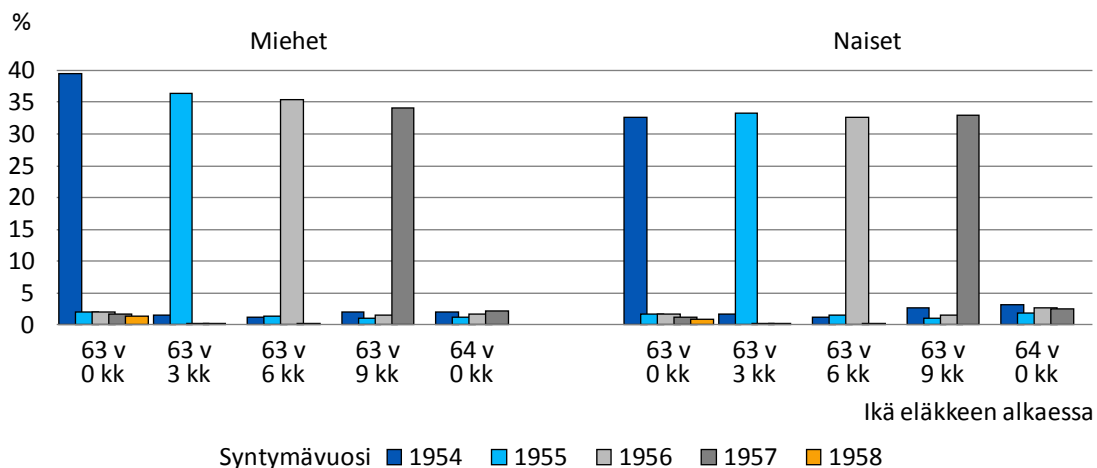


Vuonna 1958 syntyneet eivät ehtineet täyttää vuonna 2021 vanhuuseläkkeen alaikärajaansa 64 v 0 kk.

Samoin kuin lukumäärissä, myös suhteelliset osuudet vakuutetuista siirtyvät ikärajamuutosten myötä uusille ikäkynnyksille (kuvio 10). Koska viime vuosina alle 63-vuotiaana vanhuuseläkkeelle siirtyneiden määrä on ollut vähäinen, mielenkiinto kohdistuu erityisesti 63 vuoden iän täyttämisestä eteenpäin. Siihen myös vanhuuseläkkeen alaikärajan nosto ensisijaisesti vaikuttaa.

Kuvio 10.

Vuosina 1954–1958 syntyneistä vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuus vakuutetuista 31.12.2021 mennessä, ikävälillä 63–64 vanhuuseläkkeelle siirtyneet.



Vuonna 1958 syntyneet eivät ehtineet täyttää vanhuuseläkkeen alaikärajaa vuoden 2021 aikana.

Koska merkittävin vanhuuseläkkeelle siirtymisen ajankohta on alaikärajan täyttäminen, eläkkeelle siirtyneiden vertailukelpoinen tarkastelu voidaan tehdä vain ennen vuotta 1958 syntyneisiin, koska nuoremmassa ikäryhmässä kaikki vakuutetut eivät ole täyttäneet vanhuuseläkkeen alaikäraja tarkastelujakson loppuun mennessä.

Vuonna 1958 syntyneillä vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuudet vakuutetuista tulevat nousemaan merkittävästi vuoden 2022 aikana (kuvio 10). Sen sijaan vuosina 1954–1957 syntyneiden osalta alle 64-vuotiaiden prosenttiluvut eivät enää muutu. Lopulliset pylväät ovat siis eri kohorttien osalta likimain yhtä korkeita, mutta ikäluokasta toiseen aina kolme kuukautta myöhemmin.

Kun tarkastellaan eläkkeelle siirtyneiden prosenttiosuuksia vakuutetuista, vakuutetut on tässä yhteydessä määritelty kahdella eri tavalla, jolloin myös laskelmien prosenttiosuudet eroavat.

Yhtäältä on olennaista tutkia eläkkeelle siirtyvien määrän osuutta eläkeiän täytyessä juuri sillä hetkellä vakuutetuista. Tällöin tarkastelu kuvaa ensisijaisesti sitä, miten suuri osuus ikäluokasta jää eläkkeelle heti eläkeikärajan täytyessä.

Toisaalta vakuutettuina on käytetty myös ikäluokan ei-eläkkeellä olleita vakuutettuja, kun ikäluokka on täyttänyt 61 vuoden iän. Tällöin tarkastelu antaa käsityksen ikäluokan eläkkeelle siirtymisestä laajemmin eri ikävaiheissa eläkeiän lähestyessä ja myös sen jälkeen. Samalla se osoittaa, miten poistuminen ei-eläkkeellä olevista vakuutetuista muuttuu eri ikävaiheissa ja miten se muuttuu eri syntymävuosiluokkien välillä.

Molempia näkökulmia tarvitaan, koska eläkeiän noustessa osa vakuutetuista jää eläkkeelle jo ennen vanhuuseläkeikää. Suhdeluvut eroavat siis vain vakuutettujen määrän osalta.

Vertailut eri ikäluokkien välillä osoittavat, että vanhuuseläkkeelle siirtyminen keskittyy yhä vahvemmin alaikärajalle (taulukko 1). Yhä yleisemmin vanhuuseläke otetaan heti, kun sen saa. Vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuus vakuutetuista heti ikäkynnyksen jälkeen on noussut ikäluokka ikäluokalta. Kehitys näyttää samalta sekä miehillä että naisilla.

Vuonna 1950 syntyneistä joka kolmas jäi vanhuuseläkkeelle heti ikärajan täytettyään, jos ei ollut jo eläkkeellä täyttäessään 63 vuotta. Miehistä eläkkeelle jäi selvästi suurempi osa kuin naisista.

Vuonna 1954 syntyneistä jäi vanhuuseläkkeelle lähes 22 000 henkilöä (40 prosenttia) heti ikärajan täytettyään, jos aiempaa eläkehistoriaa ei ollut. Nuoremmissa ikäluokissa tämä osuus ei näytä enää kasvaneen. Myös koronatilanne on saattanut vaikuttaa eläkehakuisuuteen.

Jos osuustarkastelussa käytetään jakajana ikäluokan ei-eläkkeellä olleiden määrää 61 vuoden iässä, kehitys on pääosin samanlainen, mutta luvut ovat yli 5 prosenttiyksikköä pienempiä. Vuonna 1950 syntyneillä vastaava osuus oli reilu neljännes ja ikäraja 63 vuotta. Vuonna 1957 syntyneistä kolmannes jäi eläkkeelle 63 vuoden 9 kuukauden iässä eli omassa eläkeiässään.

Taulukko 1.

Välittömästi vanhuuseläkkeen alaikärajan täyttämisen jälkeen eläkkeelle siirtyneiden prosenttiosuus ei-eläkkeellä olleista vakuutetuista 61 vuoden iässä ja eläkeiän täytyessä, vuosina 1950–1957 syntyneet.*

Syntymä- vuosi	Eläkeikä	Osuus ikäluokan vakuutetuista 61 vuoden iässä, %			Osuus vakuutetuista eläkeiässä, %		
		Kaikki	Miehet	Naiset	Kaikki	Miehet	Naiset
1950	63 v 0 kk	27,8	30,6	25,0	34,7	38,4	31,1
1951	63 v 0 kk	29,0	31,8	26,3	35,8	39,5	32,3
1952	63 v 0 kk	34,0	37,4	30,8	39,7	43,7	35,8
1953	63 v 0 kk	35,8	39,1	32,6	41,4	45,3	37,6
1954	63 v 0 kk	36,0	39,5	32,7	41,8	45,7	38,0
1955	63 v 3 kk	34,9	36,5	33,4	41,6	43,5	39,8
1956	63 v 6 kk	34,0	35,4	32,7	40,9	42,6	39,2
1957	63 v 9 kk	33,5	34,1	32,9	39,1	39,8	38,4

* Vakuutettujen määrä kahtena eri ajankohtana:

- ikäluokan täyttäessä 61 vuoden iän, ja
- vanhuuseläkkeen alaikärajan täytyessä. Alaikäraja on ikäluokkakohtainen.

Ensimmäisessä ryhmässä vakuutettujen määrä on suurempi, joten prosenttiosuudet ovat pienempiä.

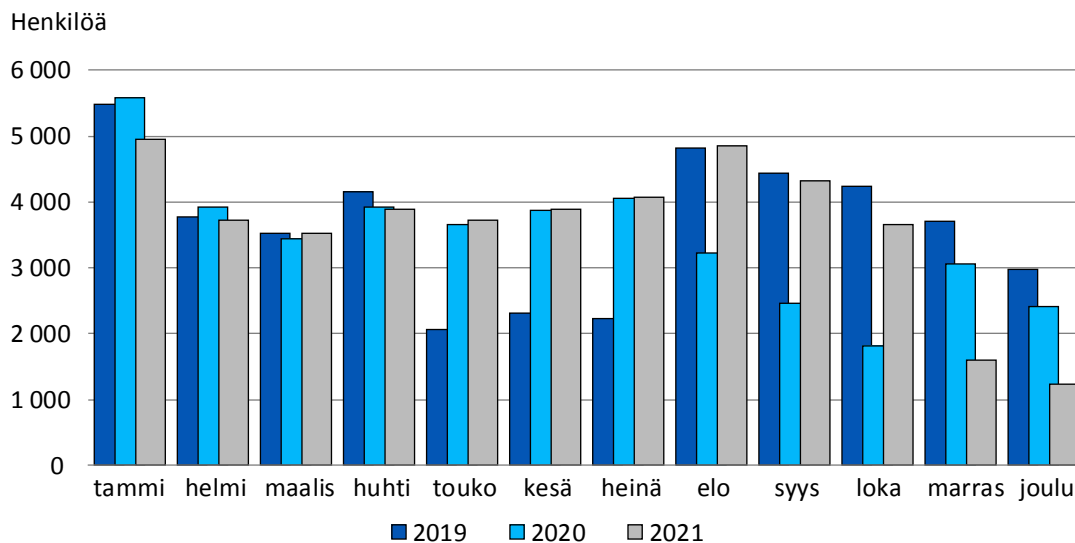
4 Vanhuuseläkkeelle siirtyminen kalenterikuukausittain 2019–2021

Vuonna 2021 vanhuuseläkkeen alaikärajan täyttivät vuonna 1957 syntyneet. Vanhuuseläkkeelle siirtyi yhteensä 44 000 vakuutettua, joista hieman yli puolet aiempien vuosien tapaan oli naisia. Vanhuuseläkkeelle siirtyneistä vajaa puolet jäi eläkkeelle 63-vuotiaana (20 500 henkilöä⁶). Vakuutettujen määrään⁷ suhteutettuna heitä oli 38 prosenttia – laskua edellisvuodesta muutaman prosenttiyksikön verran. Prosenttiosuus on laskenut vuosittain eläkeuudistuksen jälkeen. Ennen ikärajamuutoksia vuonna 2017 kolme neljästä vakuutetusta jäi vanhuuseläkkeelle 63-vuotiaana.

Vanhuuseläkkeelle siirtyminen jakautuu epätasaisesti vuoden eri kuukausille. Viime vuosina suosituin ajankohta jäädä vanhuuseläkkeelle on ollut tammikuu. Toinen huipukohta on ollut kesälomakauden jälkeen. Vuoden loppua kohti vanhuuseläkkeelle siirtyminen on hiipunut. Viime vuoden tammikuussa vanhuuseläkkeen otti lähes 5 000 vakuutettua (kuvio 11).

Kuvio 11.

Vuosina 2019–2021 vanhuuseläkkeelle siirtyneet kuukausittain.



Tilastovuosien 2019–2021 välinen vertailu osoittaa ikärajamuutoksen vaikutuksen. Vuoden 2019 touko-heinäkuussa vanhuuseläkkeelle siirtyneiden määrä oli poikkeuksellisen pieni (kuvio 11). Vuonna 2020 vähäinen vanhuuseläkkeelle siirtyneiden määrä osui elo–lokakuulle ja viime vuonna marras- ja joulukuussa, koska vuonna 1958 syntyneet eivät vielä saavuttaneet ikäluokkansa vanhuuseläkkeen alaikärajaa (64 vuotta).

6 Kaikista vanhuuseläkkeelle siirtyneistä 63-vuotiaiden osuus oli 47 prosenttia, miehistä 49 prosenttia ja naisista 45 prosenttia.

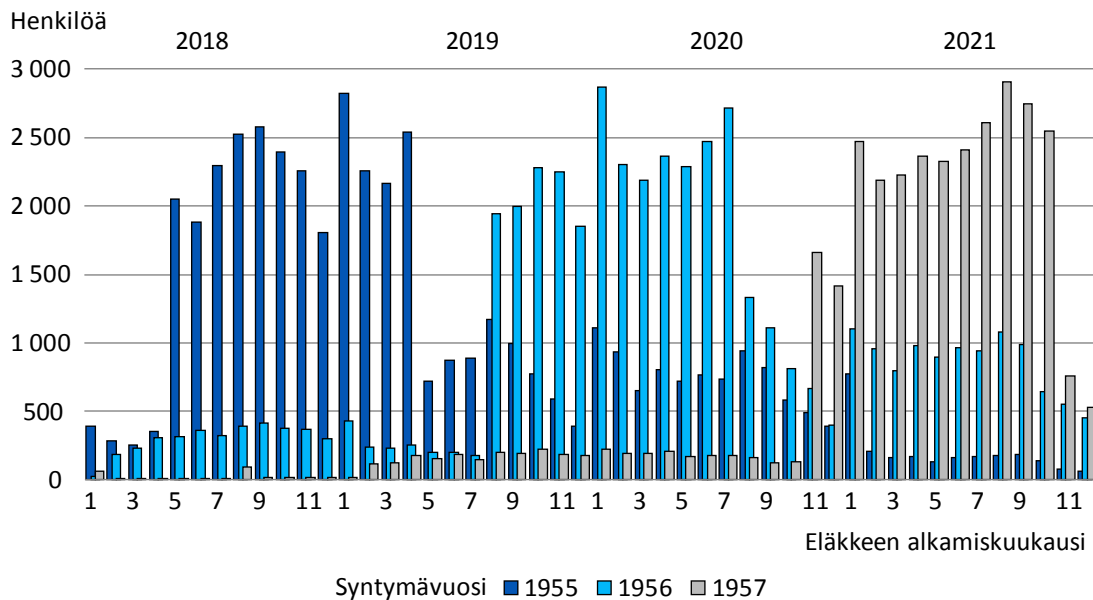
7 Esimerkiksi vuoden 2021 vakuutettujen määrä on saatu laskemalla keskiarvo vuoden alussa ja vuoden lopussa ei-eläkkeellä olleiden vakuutettujen 63-vuotiaiden määrien keskiarvo. Keskiluku saadaan siis vuosina 1957 ja 1958 syntyneiden vakuutettujen keskiarvona.

Vertailemalla eri ikäluokkia ikärajamuutosten vaikutus konkretisoituu (kuvio 12). Tarkasteltavat ikäluokat ovat kooltaan samaa suuruusluokkaa, joten lukumäärätarkastelu ja vakuutettuihin suhteutettu tarkastelu antavat samanlaisen kuvan ilmiöstä.

Ennen vuotta 2018 koko ikäluokka täytti vanhuuseläkkeen alaikärajan samana vuonna, jolloin vanhuuseläkkeelle siirtyneiden määrä nousi jo helmikuussa, kun tammikuussa syntyneet saivat mahdollisuuden jäädä vanhuuseläkkeelle. Sen jälkeen vanhuuseläkkeelle siirtyneiden määrä on vähentynyt merkittävästi 63 vuotta täyttävien ikäluokissa. Vuonna 1957 syntyneistä harva jäi vanhuuseläkkeelle ennen marraskuuta 2020, jolloin eläkkeelle siirtyneiden määrä moninkertaistui. Vastaavasti edellisessä ikäluokassa vanhuuseläkkeelle siirtyminen lisääntyi merkittävästi elokuusta 2019 alkaen. Vuonna 2018 muutos tapahtui vielä kolme kuukautta aikaisemmin ja se koski vuonna 1955 syntyneitä.

Kuvio 12.

Vuosina 1955–1957 syntyneistä vanhuuseläkkeelle siirtyneet vuosina 2018–2021.



Vuosina 1955–1957 syntyneet ovat siirtyneet vanhuuseläkkeelle samassa tahdissa saavutettuaan vanhuuseläkkeen alaikärajan. Heti ikärajan täyttämisen jälkeen merkittävä osa ikäluokasta on jäänyt vanhuuseläkkeelle. Koska osa vuonna 1955 syntyneistä saavutti alaikärajan vasta vuoden 2019 puolella, he jäivät vanhuuseläkkeelle pääosin vasta keuhällä 2019. Ikäluokan merkittävin vanhuuseläkkeelle siirtyminen tapahtui toukokuusta 2018 huhtikuuhun 2019. Ennen sitä ja sen jälkeen kuukausittain eläkkeelle siirtyneiden määrä oli selvästi pienempi. Vuonna 1956 syntyneiden kohdalla huippujakso osui vuoden 2019 elokuusta seuraavan vuoden heinäkuuhun. Tätä perusasetelmaa edes koronaviruspandemia ei näytä merkittävästi muuttaneen. Vuonna 1957 syntyneet siirtyivät yleisimmin vanhuuseläkkeellä vuoden 2020 marraskuun ja viime vuoden lokakuun välisenä aikana.

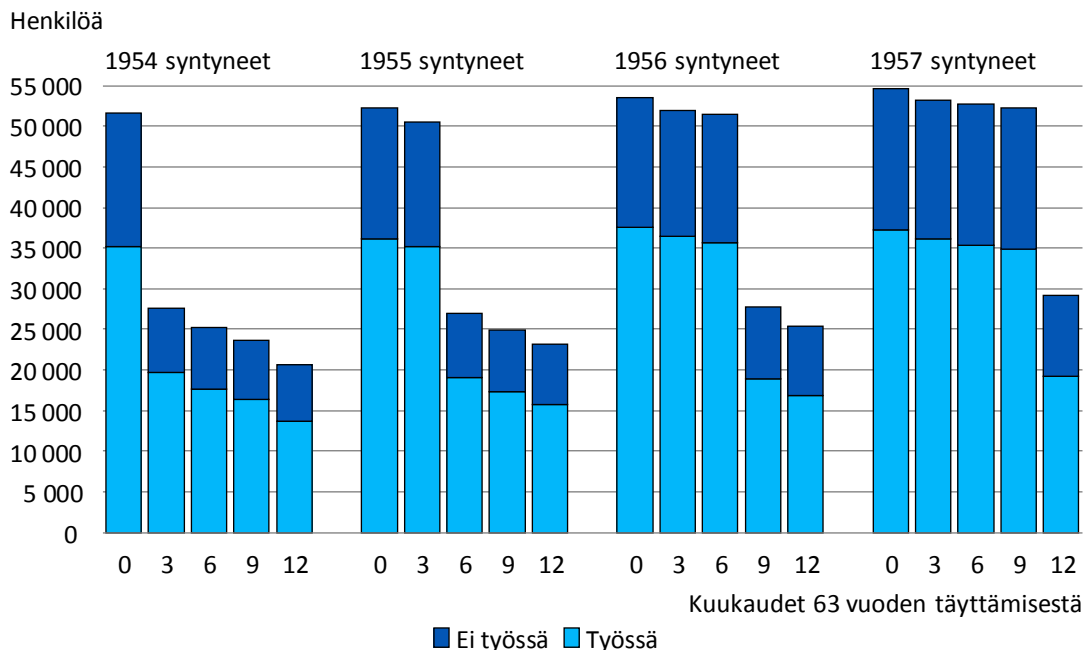
5 Työssä eläkeikään saakka olleet

Vuoden 2017 eläkeuudistus myöhentää vanhuuseläkkeiden alkamista, koska eläkkeen alaikäraja nousee. Olennainen kysymys on, jatkavatko eläkeikää lähestyvät työssä vanhan ja uuden eläkeiän välisen ajan. Jos työnjättöikä ei nouse eläkeiän noustessa, eläkeuudistuksen keskeinen tavoite vesitty. Viime vuonna vanhuuseläkkeen alaikärajan (63 vuotta 9 kuukautta) täyttivät maaliskuun jälkeen vuonna 1957 syntyneet. Viime vuoden loppuun mennessä ensimmäiset kolme ikäluokkaa ovat täyttäneet vanhuuseläkkeen ikäluokkakohtaisen eläkeiän. Vertaamalla heidän työntekoaan edelliseen ikäluokkaan 63 vuoden iästä alkaen, saadaan käsitys työssä jatkamisen muutoksesta.

Työssä jatkaneiden tarkastelu 63 vuoden täyttämistä seuraavien kuukausien aikana osoittaa, että eläkeiän nostaminen on myöhentänyt selvästi myös työnteon lopettamista (kuvio 13). Vuonna 1955 syntyneiden vanhuuseläkkeelle siirtyminen alkoi laajassa mitassa kolme kuukautta myöhemmin kuin vuonna 1954 syntyneillä. Sama kehitys on jatkunut myös nuoremmilla ikäluokilla vanhuuseläkkeen alaikärajan noustessa. Samalla kun vanhuuseläkkeelle siirtyminen on myöhentynyt, myös valtaosa työssä olleista on jatkanut työntekoa ainakin uudelle vanhuuseläkkeen ikärajalle.

Kuvio 13.

Vakuutettujen määrä kolmen kuukauden välein 63–64-vuotiailla vuosina 2017–2021, vuosina 1954–1957 syntyneet.



Karkeasti joka kolmas vuonna 1954 syntyneistä jätti työnteon eläkeiän eli 63 vuoden iän täyttämistä seuraavien kolmen kuukauden aikana⁸. Vuosina 1955–1957 syntyneistä vain muutama prosentti on jättänyt työelämän pian 63 vuoden iän täyttämisen jälkeen ja valtaosa näyttää siirtäneen työnteon lopettamisen vähintään oman ikäluokkansa eläkeikään. Sama ilmiö toistuu kaikkien uusien alaikärajojen kohdalla.

⁸ Ikäluokasta ne, jotka olivat jatkaneet työssä 63 vuoden ikään saakka.

Koska työssä käyvien osuus vakuutetuista on pysynyt vuosittain likimain ennallaan uudelle vanhuuseläkkeen ikärajalta, työnteke 63 vuoden iän täyttämisen jälkeen on lisääntynyt merkittävästi. Eläkeuudistuksessa sovittu ikärajan nosto on siis toiminut tämän keskeisen tavoitteen suuntaan. Tätä kehitystä ei ole katkaissut edes koronapandemia vuosina 2020–2021.

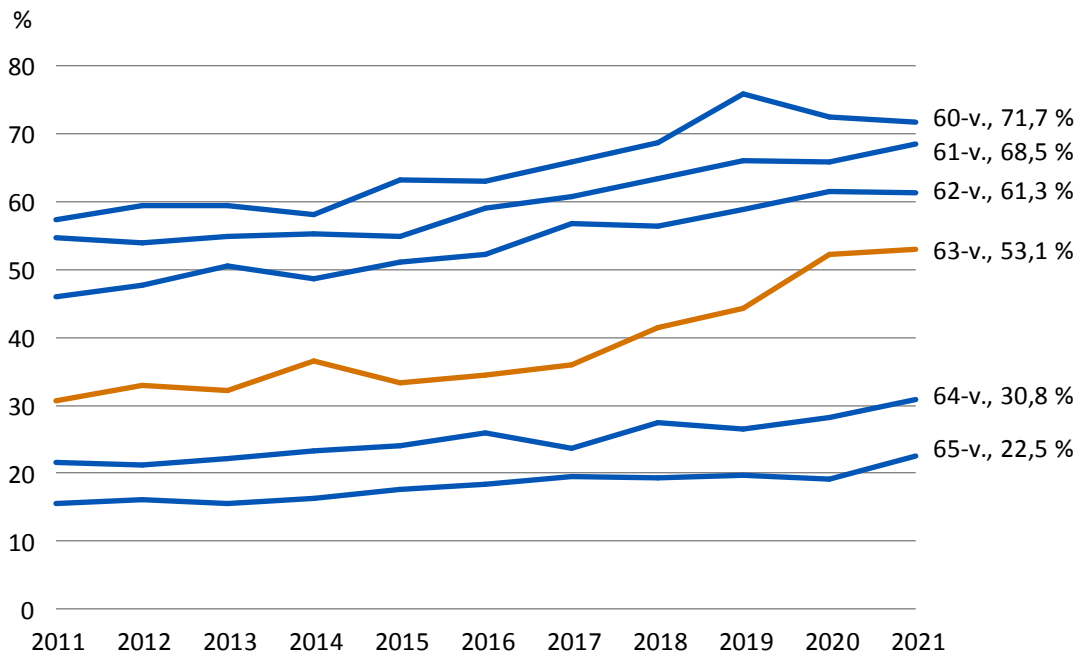
Vaikka edellä esitetyt havainnot on esitetty ilman sukupuolijakoa, ne koskevat melko tarkasti niin miehiä kuin naitakiin. Ikärajamuutokset vaikuttavat varsin samalla tavalla sekä miehiin että naitisiin.

Muutos näkyy myös ikääntyneiden työllisyysasteessa. 60–65-vuotiaiden työllisyysaste on kohentunut 2010-luvulla (kuvio 14). Työllisyysaste on noussut tasaisesti 60–62-vuotiailla lähes koko vuosikymmenen. Sen sijaan 63-vuotiaiden kohdalla nousu kohdistuu erityisesti eläkeuudistuksen jälkeiseen aikaan.

Keskeinen tekijä nousun taustalla on vanhuuseläkkeen ikärajamuutos. Kun 61- ja 62-vuotiaiden työllisyysaste on noussut eläkeuudistuksen jälkeen vajaat 10 prosenttiyksikköä, 63-vuotiaiden työllisyysaste on noussut tuplasti. Sen sijaan 64- ja 65-vuotiaiden työllisyysasteessa muutos on ollut pienempi, nousua vajaan viiden prosenttiyksikön verran. Kun eläkeikä edelleen nousee, myös näiden ikäluokkien työllisyysaste tulee nousemaan.

Kuvio 14.

60–65-vuotiaiden työllisyysasteet vuosina 2011–2021.



Lähde: Suomen virallinen tilasto (SVT): Työvoimatutkimus, ISSN=1798-7830. Helsinki, Tilastokeskus.

Vanhuuseläkkeen alaikärajan nostaminen näyttäisi toimivan tavoitellun mukaisesti, koska se on lykännyt monen eläkkeelle siirtymistä. Valtaosalla vakuutetuista se on johtanut myös työnteon jatkamiseen aiempaa pitempään. Muutos on merkittävä. Eläkeiän nousu ei ole myöskään nostanut merkittävästi työttömien määrää eläkeiän tuntumassa⁹.

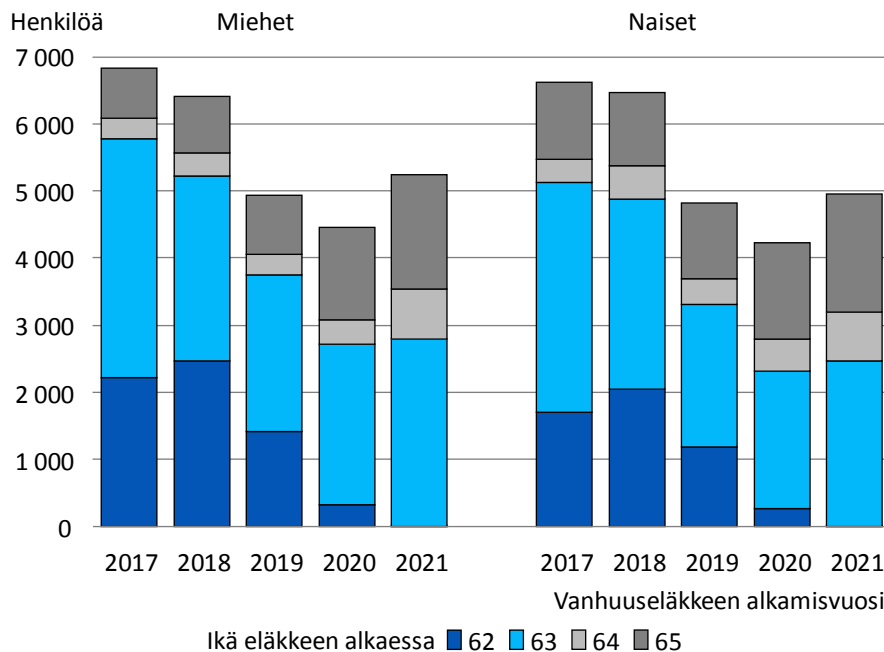
⁹ Katso tarkemmin luku 5 Työttömyydestä vanhuuseläkkeelle siirtyneet.

6 Työttömyydestä vanhuuseläkkeelle siirtyneet

2010-luvun puolivälin jälkeen työttömyyspäivärahalta vanhuuseläkkeelle siirtyneiden määrä on vuosittain vaihdellut 10 000 työttömän molemmin puolin. Vuosien 2019–2020 notkahduksen jälkeen määrä kääntyi taas viime vuonna nousuun (kuvio 15). Tällä joukolla vanhuuseläkettä edeltää työttömyysjakso¹⁰, jolloin henkilö on saanut ansiopäivärahaa, peruspäivärahaa tai työmarkkinatukia. Pääsäännön mukaan niitä voidaan maksaa alle 65-vuotiaalle Suomessa asuvalle työttömälle työnhakijalle. Lisäksi 65–67-vuotiaalle etuutta voidaan maksaa lähinnä lomautuksen ajalta, mutta tällaisia henkilöitä on ollut vähän.

Kuvio 15.

Työttömyyspäivärahalta vanhuuseläkkeelle siirtyneet eläkkeen alkamisiän mukaan 2017–2021.



Ennen vuotta 1958 syntyneellä työttömällä työntekijällä on ollut oikeus saada vanhuuseläke vähentämättömänä 62 vuoden iässä, jos hän on saanut työttömyysturvalain mukaista lisäpäivärahaa. Vuonna 2021 työttömyyden perusteella ei siis voinut enää saada vähentämätöntä vanhuuseläkettä 62-vuotiaana entiseen tapaan. Tosiasiassa

¹⁰ Työttömyyden kautta vanhuuseläkkeelle siirtyneiksi on tulkittu henkilöt, joilla vanhuuseläke on alkanut kolmen kuukauden sisällä työttömyyspäivärahajakson päättymisestä.

rajoitus tuli voimaan osittain jo koronapandemian vuoksi vuoden 2020 aikana työttömyysturvalakiin tehdyn väliaikaisen muutoksen vuoksi.¹¹

Osittaisen vanhuuseläkkeen saaminen ei estä työttömyysetuuden maksamista. Toistaiseksi muutama sata työtöntä on ottanut osittaisen vanhuuseläkkeen ja jäänyt varsinaiselle vanhuuseläkkeelle vasta 65 vuoden iässä. Joissakin tilanteissa tämä saattaa olla vakuutetulle taloudellisesti kannattava vaihtoehto.

Eläkeuudistuksen jälkeinen pudotus vanhuuseläkkeelle siirtyneiden kokonaismäärässä vähentää väistämättä myös työttömyysetuuksilta vanhuuseläkkeelle siirtyneiden määrää. Luonnollisesti myös suotuisa työllisyyskehitys samoin kuin työttömyysturvalakiin tehdyt muutokset ja koronapandemia vaikuttavat henkilömääriin.

Työssä olleiden määrä on noussut ikäluokasta toiseen eläkeikärajan nousun tahdissa. Samaan aikaan työttömien määrä on pysynyt aiempien vuosien tasolla. Näyttää siltä, että vanhuuseläkkeen alaikärajan nousu ei ole lisännyt merkittävästi työttömyyttä lähellä eläkeikää ennen koronapandemiaa.

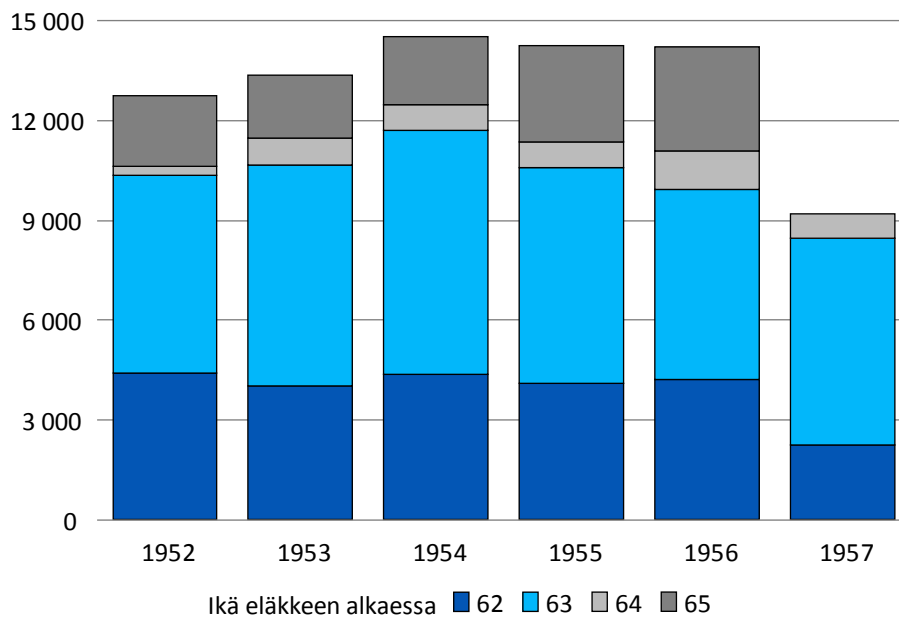
Pitkäaikaistyöttömillä on ollut tietyin edellytyksin mahdollisuus ottaa vanhuuseläke 62 vuoden iässä ilman varhennusvähennystä. Sääntö ei koske yrittäjiä. Myöskään vuonna 1958 tai sen jälkeen syntyneillä ei ole tätä mahdollisuutta. 1950-luvun alkupuolella syntyneistä ikäluokista viitisen tuhatta kustakin on jäänyt vanhuuseläkkeelle tämän mahdollisuuden turvin (kuvio 16). Vuosina 2017 ja 2018 jäi vanhuuseläkkeelle 62-vuotiaana nelisen tuhatta työtöntä. Vuonna 2019 määrä putosi selvästi ja vuonna 2020 tätä mahdollisuutta käytti enää 600 työtöntä.

¹¹ Työttömyysturvalain (1290/2002) 6 luvun 7 §:n 4 momenttia muutettiin niin, että 1.7.2020–31.12.2020 maksettu työttömyyspäiväraha ei kerryttänyt työttömyyspäivärahan enimmäisaikaa missään tilanteessa. Työttömyyspäivärahan enimmäisaika ei ole kulunut myöskään henkilöillä, jotka olivat lomautettuina 16.3.2020–30.6.2020 (lomautus alkanut 16.3.2020 tai sen jälkeen). Koska työttömyyspäivärahan enimmäisaika ei täyttynyt, henkilöille ei syntynyt myöskään oikeutta työttömyyspäivärahan lisäpäiviin tänä aikana. Tämä vaikutti myös ennen vuotta 1958 syntyneiden henkilöiden oikeuteen saada vanhuuseläke vähentämättömänä ennen ikäluokan alinta vanhuuseläkeikää. Koska vanhuuseläkkeen myöntäminen vähentämättömänä edellytti sitä, että henkilölle oli maksettu työttömyyspäivärahaa lisäpäiviltä eläkkeen alkamista edeltävän kuukauden aikana, henkilöille ei syntynyt oikeutta vähentämättömään vanhuuseläkkeeseen tänä aikana.

Kuvio 16.

Työttömyyspäivärahalta vanhuuseläkkeelle siirtyneet syntymävuoden ja eläkkeen alkamisiän mukaan 31.12.2021 mennessä.

Henkilöä



Vuonna 1957 syntyneet olivat alle 65-vuotiaita 31.12.2021.

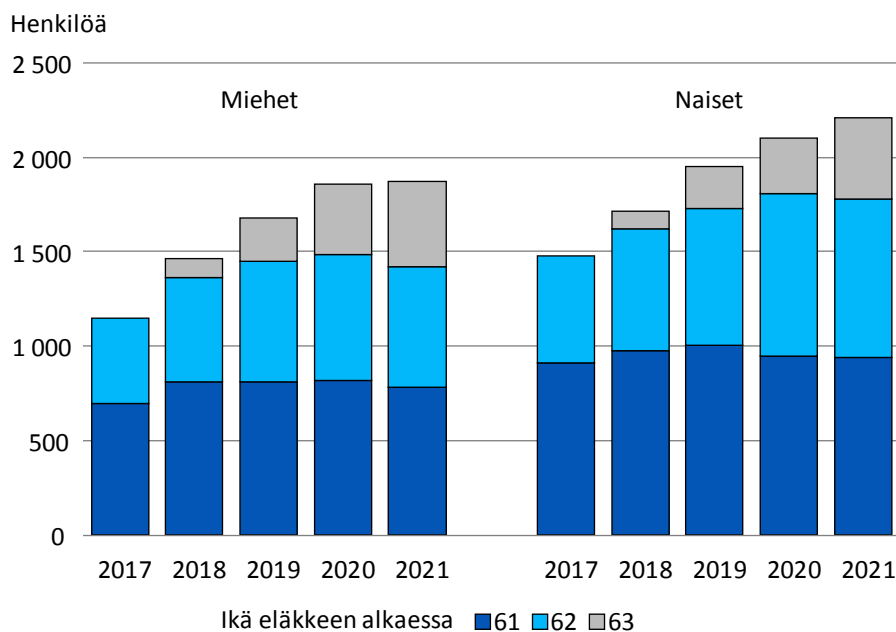
7 Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneet

Viime vuosikymmenen aikana vanhuuseläkkeelle siirtyminen yleistyi voimakkaasti. Samalla työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä väheni (kuvio 1). Vuonna 2018 tämä pitkäaikainen kehitys pysähtyi: vanhuuseläkkeelle siirtyneiden määrä laski ja työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä kääntyi lievään nousuun.

Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen on lisääntynyt erityisesti lähellä vanhuuseläkeikää. Kun vanhuuseläkkeen alaikäraja nousi yli 63 vuoden, mahdollisuus työkyvyttömyyseläkkeeseen aukesi myös 63 vuotta täyttäneille. Ikärajan noustessa edelleen, työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyvien määrä tulee lisääntymään myös 63–64 vuotta täyttäneiden joukossa. Vuonna 2018 työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneistä vajaat 200 oli 63-vuotiaita, mistä henkilömäärä on noussut viime vuonna noin 900 työkyvyttömään (kuvio 17).

Kuvio 17.

61 vuotta täyttäneistä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneet vuosina 2017–2021.



Vanhuuseläkeiän nousu voi johtaa siihen, että kaikkien työkyky ei riitä uuteen eläkeikään saakka, vaan he hakeutuvat työkyvyttömyyseläkkeelle jo ennen sitä. Eläkeiän nostaminen näyttäisi lisänneen uusia työkyvyttömyyseläkkeitä myös alle 63-vuotiailla (kuvio 17). Viime vuonna 61–63-vuotiailla alkoi yli 4 000 työkyvyttömyyseläkettä, mikä on 50 prosenttia enemmän kuin vuonna 2017. Samaan aikaan työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden kokonaismäärä putosi tuhannella henkilöllä.

Lähellä vanhuuseläkeikää työkyvyttömyyseläkkeelle hakeutuvista yli puolet on naisia. Naisvaltaisella julkisella sektorilla monella yli 60-vuotiaalla on yhä henkilökohtainen eläkeikä, joka on vanhuuseläkkeen alaikärajaa korkeampi. Tämä saattaa lisätä erityisesti naisten työkyvyttömyyseläkkeelle hakeutumista viimeisinä työvuosina.

Vaikka työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä on noussut vanhuuseläkeiän tuntumassa, kasvua voinee pitää maltillisena, jos sitä verrataan vanhuuseläkkeelle siirtyneiden määrän laskuun. Vuonna 2018 työeläkkeelle siirtyneistä 63-vuotiaista 0,8 prosenttia sai työkyvyttömyyseläkkeen ja vuonna 2019 osuus nousi 2,0 prosenttiin. Viime vuonna työkyvyttömyyseläkkeelle jäi 3,2 prosenttia 63-vuotiaana eläkkeelle siirtyneistä eli vajaat 700 vakuutettua. Nousua on siis 50 prosenttia vuodesta 2019.

Taulukko 2.

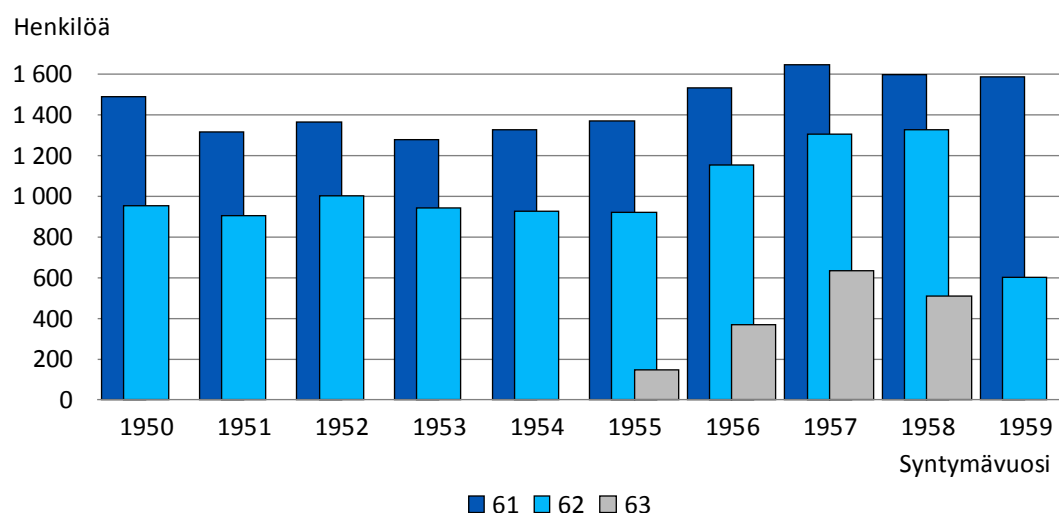
63-vuotiaana eläkkeelle siirtyneiden jakautuminen vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneisiin vuosina 2017–2021.

Vuosi	Vanhuuseläke, lkm	Vanhuuseläke, %	Työkyvyttömyyseläke, lkm	Työkyvyttömyyseläke, %
2017	30 600	100,0	–	–
2018	24 700	99,2	200	0,8
2019	21 800	98,0	450	2,0
2020	20 300	96,8	680	3,2
2021	20 500	95,9	880	4,1

Vuosina 1950–1955 syntyneistä 61 vuoden iän täyttämisen jälkeen työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä on vaihdellut 2 300 vakuutetun molemmin puolin kussakin ikäluokassa (kuvio 18). Nuoremmilla henkilöillä on noussut niin, että vuonna 1957 syntyneistä on jäänyt työkyvyttömyyseläkkeelle 3 500 vakuutettua 61 vuoden iän täyttämisen jälkeen. Ikäluokkien kokoerot ovat melko pieniä, joten erot suhteutettuna vakuutettujen määrään eivät muuta kokonaiskuva. Työkyvyttömiä määrän merkittävä nousu varttuneen työvoiman keskuudessa lienee seurausta vanhuuseläkkeen alaikärajan noususta. Vuoden 2021 loppuun mennessä 1 700 vakuutettua on jäänyt työkyvyttömyyseläkkeelle 63 vuoden iässä, mikä ei ollut mahdollista ennen eläkeuudistusta.

Kuvio 18.

61 täyttäneistä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneet eri ikäluokissa 31.12.2021 mennessä.



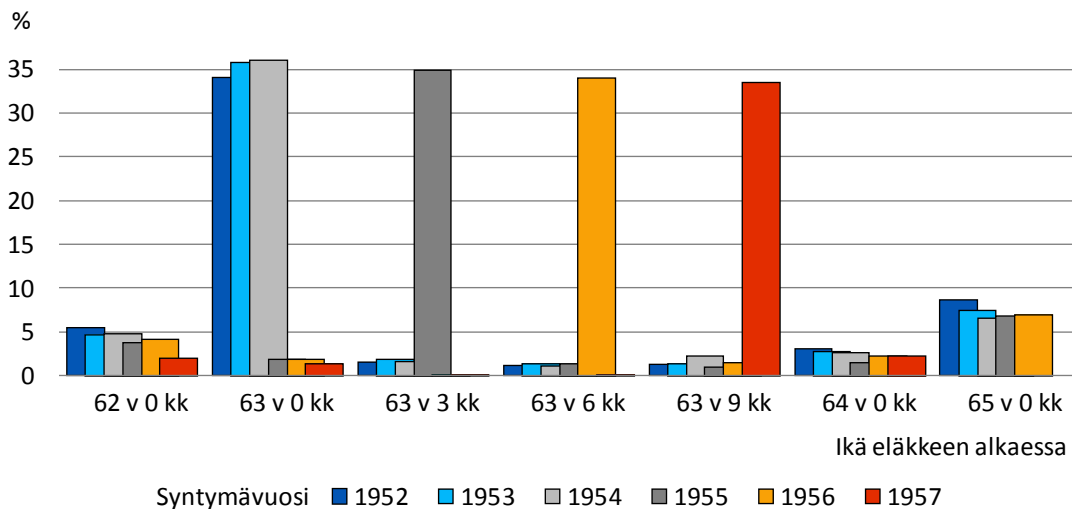
Vuonna 1958 syntyneille voidaan myöntää työkyvyttömyyseläkkeitä myös vuoden 2022 aikana.

8 Yhteenveto

Kolmasosa vakuutetuista 61 vuoden iässä siirtyy eläkkeelle heti vanhuuseläkkeen alaikärajan täytettyään, jos ei ole jäänyt eläkkeelle jo aiemmin. Vuonna 2018 alaikäraja nousi ensimmäisen kolmella kuukaudella. Se koski vuonna 1955 syntyneitä, joiden keskeisin vanhuuseläkkeelle siirtymisen ikäpiste nousi vastaavasti kolmella kuukaudella (kuvio 19). Vuotta nuoremmilla ikäpiste siirtyi taas kolmella kuukaudella. Vuonna 1957 syntyneillä vanhuuseläkkeen alaikäraja on 63 vuotta 9 kuukautta, jonka viime vuonna saavuttivat ikäluokasta maaliskuun jälkeen syntyneet.

Kuvio 19.

Vuosina 1952–1957 syntyneistä vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuus vakuutetuista ikäkynnysten kohdalla, tilanne 31.12.2021 mennessä.



Vuonna 1957 syntyneet olivat tarkastelujaksolla alle 65-vuotiaita.

Vanhuuseläkkeen alaikärajan nostaminen näyttäisi toimivan tavoitteiden mukaisesti. Ikärajan nosto kolmella kuukaudella lykkäsi vuonna 2018 eläkkeelle siirtymistä yli 10 000 henkilöllä. Uudet kolme lisäkuukautta lykkäsivät edelleen vuonna 1956 syntyneiden eläkkeelle siirtymistä vastaavalla tavalla vuonna 2019. Heistä enemmistö jatkoi työssä uudelle ikärajalle. Näin näyttää käyneen myös vuonna 1957 syntyneille, joista valtaosa saavutti eläkeikärajan vasta vuoden 2021 puolella. Muutos on siis johtanut työn jatkamiseen aiempaa pitempään, mikä näkyy myös 63-vuotiaiden työllisyysasteen nousuna. Kehityksen voi arvioida jatkuvan vanhuuseläkeiän noustessa edelleen.

Ikärajan nousu on lisännyt tasaisesti työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymistä lähellä vanhuuseläkeikää olevilla, mutta toistaiseksi muutos on suhteellisen pieni. Työttömien määrä lähellä vanhuuseläkeikää on pysynyt samalla tasolla eikä vanhuuseläkkeen ikärajan nostaminen näytä muuttaneen tilannetta.

Vuodet 2020 ja 2021 ovat olleet poikkeuksellisia koronapandemian vuoksi. Pitkän etätyöjakson jälkeen paluu uuteen normaaliin voi olla joillekin vaikeaa, mikä saattaa vaikuttaa eläkeajatuksiin. Lähivuosina paljastunee myös pandemian alle mahdollisesti patoutunut hoitovelka ja sen seurauksena työkyvyttömiä määrän lisääntyminen. Toistaiseksi siitä ei kuitenkaan ole selvää näyttöä.

Käsitteet ja määritelmät

Eläkejärjestelmä

Suomen lakisääteinen eläketurva muodostuu työeläkkeestä, kansaneläkkeestä ja takuueläkkeestä. Näiden lisäksi maksetaan eläkkeitä erityisriskejä varten säädettyjen lakien mukaan (mm. liikennevakuutuslaki sekä tapaturma- ja ammattitautilaki). Tässä tilastossa käsitellään vain työeläkejärjestelmän eläkkeitä. Työeläkejärjestelmän piiriin kuuluvat henkilöt, jotka ovat tehneet eläkettä kartuttavaa työtä työsuhteessa tai yrittäjänä.

Vakuutetut, työeläkevakuutetut

Nykyisin ikävälillä 17–68 Suomessa tehty ansiotyö ja yrittäjätoiminta on työeläkevakuuttettava. Vakuuttamisvelvollisuus alkaa 17 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta ja päättyy 68 vuoden iän täyttämiskuukauden lopussa. Yrittäjätoiminnassa vakuuttamisen alaikäraja on 18 vuotta. Tämän raportin tarkastelu keskittyy 1950-luvulla syntyneisiin, joiden eläkkeeseen oikeuttava työskentely on tapahtunut 23–68-vuotiaana. Työeläkevakuutetuiksi (lyhyemmin vakuutetuiksi) katsotaan henkilöt, joilla on oikeus työeläkkeeseen eläketapahtuman sattuessa eivätkä he saa omaan työhistoriaan perustuvaa eläkettä. Kuitenkaan osa-aikaeläkettä tai osittaista vanhuuseläkettä saavia ei lueta eläkkeellä oleviksi tässä yhteydessä, joten he kuuluvat vakuutettuihin. Joissakin yhteyksissä vakuutetuista käytetään myös nimitystä ”ei eläkkeellä olevat”.

Eläkkeelle siirtyneet

Työeläkkeelle siirtyneet ovat henkilöitä, joiden omaan työuraan perustuva eläke on alkanut tarkastelujakson aikana. Lisäedellytys on, ettei ole saanut mitään omaan työuraan perustuvaa eläkettä ainakaan kahteen vuoteen. Osittaisen vanhuuseläkkeen tai osa-aika-eläkkeen ottaneita ei katsota eläkkeelle siirtyneiksi. Sen sijaan näiden eläkkeiden jälkeen jonkin muun eläkkeen (useimmiten vanhuuseläke) alkaessa, heidät luokitellaan eläkkeelle siirtyneiksi.

Eläkkeellesiirtymisikä

Eläkkeellesiirtymisikä on laskettu kuukauden tarkkuudella. Koska eläke alkaa aina kuukauden ensimmäinen päivä, eläkkeellesiirtymisikä on käytännössä ikä eläkkeen alkamista edeltävän kuukauden lopussa. Esimerkiksi 63 vuoden 3 kuukauden iässä eläkkeelle siirtyneiksi on luokiteltu henkilöt, joiden eläke on alkanut 63 vuoden ja kolmen kuukauden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alussa. He siis eivät olleet eläkkeellä vielä täyttäessään 63 vuotta 3 kuukautta, mutta saattoivat olla eläkkeellä jo seuraavana päivänä.

Eläkkeelle siirtyneiden keski-ikää laskettaessa ikä on saatu laskemalla eläkkeen alkamisen ja syntymäajan välinen kuukausimäärä, joka on muutettu vuosiksi jakamalla 12:lla. Jakolaskun seurauksena ikä muuttuu vuosiksi ja desimaaliosaksi, jolloin esimerkiksi 63,5 vuotta tarkoittaa 63 vuotta 6 kuukautta.

Vanhuuseläkkeelle siirtyneet

Vanhuuseläkkeelle siirtyneiksi katsotaan henkilöt, jotka jäävät suoraan vanhuuseläkkeelle ilman aiempaa eläkehistoriaa tai edeltävä eläke on päättynyt vähintään kaksi vuotta ennen vanhuuseläkkeen alkamista, tai vanhuuseläkettä edeltää osittainen vanhuuseläke tai osa-aikaeläke. Toisin sanoen määritelmä rajaa pois vanhuuseläkkeelle siirtyneistä jatkoeläkkeenä vanhuuseläkkeen saavat (esimerkiksi työkyvyttömyyseläkkeen jälkeen alkavat vanhuuseläkkeet).

Vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuus vakuutetuista

Vanhuuseläkkeelle siirtyneiden määrä on suhteutettu ikäluokan kokoon. Prosenttiosuuksien laskeminen vakuutetuista mahdollistaa eri ikäluokkien keskinäisen vertailun, vaikka kaikki ikäluokkaan kuuluvat eivät ole ehtineet jäädä eläkkeellä vielä tarkastelujakson aikana. Tässä raportissa prosenttiosuudet lasketaan syntymävuosi-
luokittain siitä työeläkevakuutettujen joukosta, joka ei ollut eläkkeellä täyttäessään 61 vuoden iän. Ikäluokasta on siis karsittu pois henkilöt, jotka ovat kuolleet tai jääneet eläkkeelle jo ennen 61 vuoden iän täyttämistä. Käytännössä vain edellä määritellyn henkilöjoukkoon kuuluvat ovat voineet siirtyä vanhuuseläkkeelle tarkastelujakson aikana.

Vanhuuseläikeikä

Työeläkejärjestelmän syntyessä 1960-luvun alussa vanhuuseläkkeen ikärajaksi asetettiin 65 vuotta. Se pysyi muuttumattomana vuoden 2005 eläkeuudistukseen saakka, jolloin vanhuuseläkkeen ikäraja muutettiin joustavaksi 63–68 vuoden välille. Työntekijä saattoi siis itse valita vanhuuseläkkeelle jäämisen ajankohdan tuolla ikävälillä.

Vuoden 2017 eläkeuudistuksen yhteydessä sovittiin vanhuuseläikeiän alarajan nostamisesta. Ensin ikäraja nousee ikäluokittain kolmen kuukauden portain alkaen vuonna 1955 syntyneistä kunnes vuonna 1962 syntyneillä vanhuuseläikeiän alaraja on 65 vuotta (taulukko 3). Sama 65 vuoden ikäraja koskee myös vuosina 1963–1964 syntyneitä. Vanhuuseläkkeen alaikärajan noustessa myös yläikäraja nousee niin, että vuosina 1958–1961 syntyneillä ikäraja on 69 vuotta ja nuoremmilla 70 vuotta. Ikärajoja tarkastellaan vuoden 2025 jälkeen, ja tällöin tehdään linjaukset jatkosta ja se koskee vuonna 1965 ja sen jälkeen syntyneitä.

Taulukko 3.

Vanhuuseläkeikärajat syntymävuosiluokittain.

Syntymävuosi	Vanhuuseläkkeen alaikäraja	Vanhuuseläkkeen yläikäraja
1954	63 v	68 v
1955	63 v 3 kk	68 v
1956	63 v 6 kk	68 v
1957	63 v 9 kk	68 v
1958	64 v	69 v
1959	64 v 3 kk	69 v
1960	64 v 6 kk	69 v
1961	64 v 9 kk	69 v
1962	65 v	70 v
1963	65 v	70 v
1964	65 v	70 v

Vanhuuseläke työttömyyden jälkeen

Työttömyyspäivärahaa on voinut saada 500 päivän enimmäisajan lisäksi lisäpäiviltä, jos on täyttänyt 60 vuoden iän (ennen vuotta 1957 syntyneet) ennen 500 päivän enimmäisajan täyttymistä. Lisäedellytyksenä on ollut viiden vuoden eläkettä kartuttanut työhistoria viimeisen 20 vuoden aikana ennen lisäpäivien alkamista. Vuonna 1957 tai sen jälkeen syntyneillä ikäraja on vuoden korkeampi eli 61 vuotta. Lisäpäiväoikeus jatkuu 65 vuoden ikään saakka, mutta ennen vuotta 1958 syntyneillä on tai on ollut mahdollisuus halutesaan ottaa vanhuuseläke, johon ei tehdä varhennusvähennystä 62 vuoden iässä. Sääntö ei koske yrittäjiä, koska heillä ei ole lisäpäiväoikeutta, eikä siten myöskään oikeutta eläkkeeseen 62-vuotiaana.

Vuonna 1958 tai sen jälkeen syntyneillä ei ole tätä vanhuuseläkkeen valintaoikeutta. Nykysäännöin heillä jatkuu lisäpäiväoikeus 65 vuoden ikään. Toki myös he voivat ottaa eläkkeen täytettyään oman ikäluokkansa vanhuuseläkeiän alarajan. Vuonna 1958 syntyneillä se on 64 vuotta. Työttömyysturvan lisäpäiväoikeuden alaikäraja nousee vuonna 1961 ja sen jälkeen syntyneillä 62 vuoteen.

Vanhuuseläkkeen määrä

Jos vanhuuseläke alkaa ikäluokan alimman vanhuuseläkeiän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta, vanhuuseläkkeen määrä on eläkkeen alkamisajankohtaan mennessä ansaittu eläke. Siinä otetaan huomioon ennen eläkkeen alkamista maksetut työansiot.

Jos vanhuuseläke alkaa ikäluokan alimman vanhuuseläkeiän jälkeen, eläkkeeseen maksetaan lykkäyskorotus. Korotus maksetaan koko vanhuuseläkkeeseen, myös vanhuuseläkeiän alarajan täyttämisen jälkeen karttuneeseen eläkkeen osaan. Lykkäyskorotus on 0,4 prosenttia kuukaudessa koko lykkäysajalta. Lykkäysaika laskeaan ikäluokan alimman vanhuuseläkeiän täyttämistä seuraavan kalenterikuukauden alusta vanhuuseläkkeen alkamista edeltävän kalenterikuukauden loppuun. Pääsäännön mukaan lykkäyskorotusta ei kuitenkaan makseta työttömyysajalta tai jos henkilö saa muuta työeläkettä, esimerkiksi luopumistukea tai sotilaseläkettä. Sen sijaan osittainen vanhuuseläke ei estä lykkäyskorotusta.

Julkisen sektorin henkilökohtainen eläkeikä

Julkisen sektorin vanhuuseläkeikä voi poiketa pääsäännöstä. Kenties merkittävin poikkeama on henkilökohtainen eläkeikä ennen vuotta 1960 syntyneillä. Henkilökohtainen eläkeikä on 63 ja 65 ikävuoden välillä, jos julkisen sektorin palvelussuhde on alkanut ennen vuotta 1993 ja se jatkuu katkeamatta eläketapahtumaan saakka.

Julkisen sektorin henkilökohtainen eläkeikä liittyy lähinnä ennen vuotta 1995 karttuneen eläkkeen määrään:

- ennen vuotta 1995 karttunut lisäeläkeosuus (0,2 % /vuosi) edellyttää yhdenjaksoisen palveluksen jatkumista henkilökohtaiseen eläkeikään saakka
- ennen vuotta 1995 karttuneeseen eläkkeeseen tehdään normeerausvähennys (0,2 % /vuosi), jos eläke alkaa ennen henkilökohtaista eläkeikää.

Ennen vuotta 1995 karttunut eläke voi siis enimmillään pienentyä 0,4 prosenttia vuotta kohti, jos vanhuuseläke alkaa ennen henkilökohtaista eläkeikää. Tällöin julkisen sektorin palveluksessa olevalle vähennykset saattavat tehdä eläkeratkaisusta kalliin. Monella henkilökohtainen eläkeikä on korkeampi kuin oman ikäluokan vanhuuseläkeiän alaraja.



Eläketurvakeskuksen
tilastoja

Muuttuva vanhuuseläke

Ikärajamuutosten seurantalasto 2021

Raportissa seurataan vanhuuseläkkeen alaikärajan muutosta ja sen vaikutuksia eläkkeelle siirtymiseen ja työnteon lopettamiseen. Tarkastelussa keskitytään 1950-luvulla syntyneisiin, joista vanhimmat ovat jo saavuttaneet vakuuttamisvelvollisuuden yläikärajan. Tilasto perustuu Eläketurvakeskuksen rekistereihin.

Eläketurvakeskuksen tilastoja

Eläketurvakeskus on lakisääteinen työeläketurvan kehittäjä, asiantuntija ja yhteisten palvelujen tuottaja. Tilastoja-sarjassa julkaistaan tilastotietoja eläketurvan eri alueilta. Tilastot perustuvat eläkejärjestelmän rekisteritietoihin.



Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN